

*Pro meritis, Bernarde, tuis tibi verba salutis
Paucula Rodolphus adnotat ipse tuus.*

On voit que notre poète, dans ces deux exordes de lettres, a si clairement exprimé son nom et son surnom, qu'on ne peut aisément le confondre avec un autre.

C'est néanmoins ce qui est arrivé au copiste qui a prêté sa main à un des deux exemplaires du recueil des poésies de Tortaire, qui sont à la bibliothèque du Vatican (MAB. An. I. LXXVIII, n. 45). Etant tombé sur l'épithaphe de Pierre Abeillard, les éloges de saint Bernard, de Pierre le Vénéral, et celui de l'abbaye de Cluni, le tout fait par Raoul, moine de cette maison, sous le même Pierre le Vénéral, il a joint toutes ces pièces à celle de Raoul Tortaire. Il est vrai que le nom de l'un et de l'autre poète est le même, et que la poésie des deux retient le même génie, étant rimée à l'hémistiche et à la fin, et y en ayant d'héroïque et d'élégiaque. Mais le surnom de Tortaire, et le temps auquel celui-ci florissait, devaient arrêter et y faire regarder de plus près. Cela n'a pas empêché qu'à la faveur de cette première confusion, Dom Mabillon (*Ibid.*) et ceux qui l'ont suivi (Le BEUF, *Hist. d'Aux.* t. II, p. 486), n'aient attribué toutes ces poésies indistinctement à Raoul Tortaire, moine de Fleuri. Il est cependant incontestable qu'un écrivain mort avant 1120, comme nous avons montré que l'était Tortaire, et cela par le témoignage d'un de ses confrères, sous les yeux de qui il mourut, n'a pu parler de faits qui ne sont arrivés qu'en 1142, 1144, et encore plus tard. Re- prenons la discussion de notre poète.

Dans sa lettre à Bernard, il fait un peu au long l'histoire de deux amis, Amélius natif d'Auvergne, et Amicus de Gascogne. Celui-ci avait exposé sa vie en duel par attachement pour l'autre; et ayant passé tous deux en Italie, ils y moururent et furent enterrés à Verceil.

A Une autre lettre de Raoul écrite à Robert, contient la relation d'un voyage qu'il avait fait, en visitant plusieurs villes de France; il y donne les descriptions nommément de Blois, de Caen et de Bayeux.

Il y en a une autre adressée à un frère de l'auteur, qui le nommant adelphe, au lieu de frère, donnerait à entendre qu'il savait la langue grecque. C'est dans cette lettre que Raoul nous apprend qu'il était de Gien ou des environs.

Ses autres lettres sont adressées à Udon, Philus, Sincope, et autres personnes aussi peu connues. Ceux qui les ont lues ne disent point si elles contiennent quelques traits dignes de remarques: apparemment ce ne sont, comme presque toutes les précédentes, que des lettres de politesse et d'amitié,

B 6° Le manuscrit de la bibliothèque du Vatican nous présente encore un autre ouvrage de Raoul Tortaire; c'est une histoire en vers de la première croisade, dédiée à Galon, évêque de Paris depuis 1105, jusqu'en février 1116, qui fut le terme de sa vie, circonstance qui écarte toute équivoque par rapport à Raoul de Fleuri et Raoul de Cluni, et ne permet pas de douter que le poème n'appartienne au premier. En effet, l'autre qui écrivait encore après 1136, et même plus tard, était trop jeune avant 1116, pour entreprendre un ouvrage de cette nature.

Il est aisé de comprendre par tout ce détail, que Raoul Tortaire était un écrivain extrêmement laborieux. Le goût singulier qu'il avait pour la rime dans les vers, lui coûta encore beaucoup de temps et de travail. D'ailleurs la gêne et la contrainte l'empêchèrent de prendre tout son essor, et sont cause que sa poésie n'est pas meilleure; quoiqu'il soit vrai de dire que, telle qu'elle est, elle surpasse encore celle de presque tous les autres versificateurs du même temps.

MIRACULA SANCTI BENEDICTI

AUCTORE RODULFO TORTARIO.

*Rodolphus Tortario,
Floriacensis.*

DE ILLATIONE S. P. BENEDICTI RELIQUIARUM

Cum sex libris miraculorum ejusdem, quæ in Gallia et Italia patrata sunt.

(MABILL., Acta SS. ord. S. Bened., Sæc. IV, II, 545.)

I.

1. De monasterii Floriacensis primordiis, deque translatione reliquiarum sanctorum Benedicti et Scholasticæ in Galliam, fusius actum est in sæculo II, tum in Elogio S. Mummoli, tum ad Historiam transla-

D tionis S. Benedicti, remissa hunc in locum illationis Historiam, una cum libris miraculorum, quæ illationis tempus consecuta sunt.

2. Duplicem a priscis auctoribus hujusce festi causam revetere licet, quarum altera quodammodo vri-

maria, altera secundaria dici potest. Primaria ex Adelberto, Adrevaldo, S. Odone abbate, aliisque profertur, nimirum tumulatio S. Benedicti in basilica Sanctæ Mariæ die 14 Decembris facta. Quippe cum S. Benedicti corpus ex monte Casino translatum in monasterium Floriacense, die 11 Julii in oratorium S. Petri depositum fuisset; in eo tandiu mansit, donec sacro corpori congrua sedes in ecclesia S. Mariæ pareretur, ubi tandem collocatum fuisse pridie Nonas Decembris narrat Adelbertus monachus, et Aimoinus post eum in libello De translatione S. Benedicti. Porro tumulationis seu depositionis S. Benedicti dicta hæc dies, ab eo tempore celebrata est tum Floriaci, tum in plerisque Galliæ monasteriis, ut auctor est Adrevaldus in libro De miraculis, cap. 22: Solemne festum impendebat, inquit, sancti confessoris Christi Benedicti, quod ex veteri consuetudine quotannis pridie Nonarum Decembris agitur, quo conventus multorum populorum ob tanti memoriam Patris confluere monasterio solet. Et sanctus Oddo abbas in sermone de sancto Benedicto agit de sancta illius translatione, necnon et tumulatione, quæ sic divinitus esse disposita, multa signorum sunt documenta. In Chartario Patriciacensi, quod Stephanus Gerardus in Collectione monumentorum Burgundiæ edidit, hujus festi fit mentio in chartis 29, 32 et 34, ubi vocatur missa sancti Benedicti quæ est in mense Decembrio. Missa, id est festum, quod in vetustis Martyrologiis quam multis inscriptum reperitur. In Corbeiensi Calendario scripto ab annis octingentis, quod Libro Pastoralis S. Gregorii præmittitur, habetur pridie Nonas Decembris depositio Benedicti abbatis. Denique vigeat adhuc tumulationis vocabulum sæculo duodecimo, ut constat ex Rodulfi Tortarii libro De miraculis sancti Benedicti, cap. 33 in hæc verba. In Patris igitur tumulatione quæ in diebus Dominici Adventus per omnes Gallias annuatim cum reverentia excolitur, mulier, etc. Ex quibus perspicuum est qualis fuerit hujus celebritatis institutio primaria.

3. Secundariam refert Diedericus Hersfeldensis Germaniæ monachus, qui in Floriacensi monasterio sub initium sæculi XI diu commoratus, post reditum in patriam interrogatus aliquando a Richardo Amerbacensi abbate quænam causa existat illius festivitatis beatissimi Patris monachorum Benedicti, quæ apud Gallias præcipue celebratur in diebus Dominici Adventus sub nomine illationis, condidit ea de re libellum, in quo tradit causam hujus solemnitatis esse relationem corporis sancti Benedicti factam ex urbe Aurelianensi; post cladem a Northmannis illatam monasterio Floriacensi, qua in relatione Ligeris glacie concretus naviculam sacris reliquiis onustam soluta glacie per adversas alvei aquas Floriacum revexerit, et arbores eruperint in fl. res, unde nomen loco Floriacus. His addit sacras sancti Benedicti reliquias eo die in Sancti Petri monasterio, id est ecclesia, repositas fuisse, et anniversario die sequentis anni illatas in proprium mauso-

leum in ecclesia Beatæ Mariæ, quæ jam per biennium sui mansoris præsentia caruerat. Unde statuerunt episcopi, qui rei gestæ interfuerunt, ut quoniam relatio et illatio eodem die anno revoluto factæ fuerant, annuatim omni tempore futuri ævi solemniter eodem die per totam Galliam celebraretur. Denique in eodem libro idem auctor tradit Carolomanum (quem Sigebertum per errorem nominat) post hæc relationem missum esse in Gallias, ad repetendum corpus S. Benedicti, quod Deo repugnante insectum sit. Hæc Diedericus: cujus fidem hac in re elegerunt Socii Bollandiani in suo Martio, ubi ea quæ de hac illatione a Diederico referuntur, prætermiserunt, quin, inquit, fere commentitia sunt, et apud Joannem Boscium legi possunt, contenti simpliciter expositione gemini miraculi de glacie sub corpore sancti Benedicti ultro soluta, et de arboribus erumpentibus in flores. Quod tamen utrumque sibi suspertum esse fatentur in adnotationibus ad Adrevaldi librum De miraculis sancti Benedicti, num. 19.

4. Verum æquiores (ut sperare licet) sententiam feret prudens lector, si attenderit non solum Diedericum hanc illationis historiam litteris mandasse, sed etiam Rodulfum Tortarium, Petrum abbatem Cluniacensem, Venerabilem dictum, chronographum Floriacensem apud Ghesnium initio historicorum Northmannorum, aliosque multos eodem prorsus modo retulisse. Rodulfus Tortarius Cluniacensis monachus sub initium sæculi XII inter alia metricè reddidit historiam translationis corporis S. Benedicti in Galliam, et in fine poematis sui hæc addit:

Post tumulata pius quæ gessit membra patronus,
Hæc simul hæc una congero paginula.
Astrictus glacie Liger annis, tempore brumæ
Præbet iter sancto nobile legifero.
Imponunt navi sine remige membra magistri,
Oppositum flumen quo secat et glaciem
Floret Floriacus, visu spectabile, vicus,
Patris ad introitum, lux erat effugium.
Hinc sumpsit nomen, cujus fuit ante vocamen
Aurea Vallis, eo quod sit opimus humo.

Petrus Venerabilis, in hymno de translatione sancti Benedicti, cujus hymni fit mentio in lib. IV, epistole 30, geminum hoc illationis miraculum repræsentat

His versibus:

Navis per fluvium nat sine remige,
Mirando glaciem dissecat impetu,
Sancti membra ferens obvia flumini
Undas retro reverberat.
Eductum fluvio sensit ut arida,
Non curans gelidi frigora temporis,
Vestit cuncta novis ilico floribus
Mutata facie soli.

Tantum virum, uti et Tortarium, sola Diederici, hominis extranei, auctoritate inductum hæc scripsisse non puto, sed certiora monumenta, quæ nobis latent, ob oculos habuisse. Forsan illo in libro quem de adventu sancti Benedicti beatus Odo scripsisse pertinetur, ejus rei mentio erat. Certe Aimoinus initio

libri II De miraculis, innuere videtur Floriaco nomen accessisse ex miraculo florum. Favorabili, inquit, supernæ dignationis præsignio, hoc in quo Deo auctore famulamur cœnobium, ut Floriacus vocaretur, accepit, qui priscis temporibus non dissimilis gratiæ prærogativa Vallis nominabatur Aurea. Hæc verba omnino consonant Diderici verbis et Tortarii; qui duo prædicta miracula proxime post Historiam translationis subjicit (quod etiam facit Petrus Venerabilis) per anticipationem, non quod ea statim a translatione facta fuisse crediderit, uti visum est sociis Bollandianis, sed quia tam insigne miraculum translationis narrationi continuandum erat, ut ex uno alia miracula intelligeremus.

5. Denique Aurelianus hæctenus exstat ecclia Sancti Benedicti, quæ modo parœcialis est, de Relitu vulgo appellata, ob hujus facti memoriam, ut fert civium persuasio, tametsi jam ante illationem a Medone abbate ædificata fuerat, sed forsitan post cladem Northmannorum in memoriam illationis restituta. Illationis tamen vocabulum raro invenitur in antiquis Martyrologiis et ecclesiasticis libris, ex quibus unum reperio Martyrologium abbatissæ S. Mariæ De quadraginta diœcesis Narbonensis; in quo noster Claudius Stephanotius hæc legit: Prid. Non. Decemb. Aurelianus, in loco qui vocatur Floriacus, illatio corporis S. Benedicti abbatis et monachi. Hoc vero Martyrologium sub annum 1110 exaratum est.

6. Jam expendenda sunt rationum monumenta, quibus moti tum socii Bollandiani, tum alii, hanc illationis Historiam, prout a Diderico descripta primum est, in dubium revocarunt, iisque satisfaciendum pro modulo nostro, quantum sinunt veritatis leges et religionis, quæ præcipit omnia probare, et omniposcenti rationem reddere.

7. Prima dubitandi ratio duci potest ex silentio domesticorum auctorum Diderico superiorum, nempe Adrevaldi, Adelerii, et Aimoini; qui cum res ad sanctum Benedictum attinentes, et miracula per ipsum facta dedita opera scripserint, unus post alium, nullus tamen eorum mentionem facit illationis, duorumve miraculorum, quæ Didericus commemorat. Et ut illa videre nequiverit Adrevaldus, forsitan mortuus ante id tempus, quo hæc gesta sunt; ea nihilominus vidisse potuit Adelerius, utpote qui referat congressum Hugonis abbatis et Girboldi Antissiodorensis comitis cum Northmannis ob factam Floriacensis monasterii direptionem, qui Girboldus non alius fuisse videtur, quam Gislolfus comes, istius monasterii advocatus, in Diderici narratione memoratus, qui hortatu sancti Benedicti in somnis apparentis Northmannos insecutus sit, viceritque. Nam eadem apud Adelerium et Didericum singulares notæ, visum scilicet comiti pugnanti sanctum Benedictum monastico habitu induerem, qui dimicantis equum manu duxerit, aliaque manu plurimos hostium occiderit.

8. Non multum dissimilis argumenti est quod urget ex ipsa Diderici descriptione, quæ cum auctoris sit posterioris, et vltraque falsa continet (qualia

sunt ex miraculo florum, quod commemorat, nomen Floriaco accessisse, ac Carolomanum, quem alio errore Sigebertum appellat, post cladem Northmannorum in Gallias advenisse), sublestæ videtur auctoritatis. Neque enim Didericum magis callentem fuisse rerum Floriacensium quam Aimoinum, qui paulo ante eum scribebat. Aimoinus siquidem libros De miraculis sancti Benedicti scripsit anno millesimo quinto; Didericus vero libellum De illatione nuncupavit Richardo Amerbacensi abbati, qui anno millesimo trigesimo nono vita functus est, testante Browero in Antiquitatum Fuldensium cap. 20.

9. Postrema difficultas procedit ex tempore quo hæc accidisse dicuntur, nimirum post incendium et direptionem Floriacensis monasterii per Northmannos. Apud probos auctores unicum hujus cœnobia legitur incendium factum per Northmannos, anno Christi scægesimo quinto supra octingentesimum, de quo Adrevaldus in libro De miraculis sancti Benedicti, cap. 34, Annales Bertiniani, et breve Chronicon, quod Andreas Chesnius scriptoribus Northmannicis præmisit. Atqui eo anno non est facta illatio, tum quia ejus rei meminisset Adrevaldus, qui aliquot annis superstes multa scripsit de sancto Benedicto, quæ post illud tempus acciderunt, tum quia sancti Benedicti corpus, non Aurelianos tum delatum est, sed hæc et illac, prout fugiendi necessitas impellebat. Deinde regem Francorum, cujus principatu contigit illatio, Carolomanum, Ludovici Balbi filium, satis designat Didericus; Carolum, cognomento Simplicem, chronographus anonymus inferius exhibendus. Verum ea res non fugisset Adelerium Carolomanni tempore scribentem, si regnante Carolomanno contigisset; si Carolo Simplicem rege, eam rescivisset Aimoinus, qui non integro sæculo a Carolo aberat.

10. Prætereum dici non potest corporis S. Benedicti relationem post absolutam Adelerii descriptionem evenisse, tum quia in illa Northmannorum direptione, quam describit Adelerius, nulli Floriacenses monachi cæsi dicuntur, secus in Diderici narratione, tum quia Floriacenses tum confugerant, non Aurelianos, quæ urbs tum capta fuisse videtur ex Adelerio, sed ad prædium Matriniacense pagi Wastinensis, quo secum pretiosa quæque comportaverant, ac proinde corpus S. Benedicti. Quod etsi aliquando perfugii causa delatum sit Aurelianos, non tamen repositum videtur in ecclesia S. Anniani, ut scribit Didericus, quæ tunc extra muros erat; sed potius in cœdula sacra, quam Medo abbas in sancti Benedicti honorem construxerat, ut dictum est. Nam eo tum confugere soliti erant Floriacenses, teste Adrevaldo in libro De miraculis S. Benedicti, cap. 21.

11. Denique ut eo tempore Floriacense cœnobium violaverint Northmanni, tantum abest ut Rollo eorum dux post vastatam longe Burgundiam monasterium S. Benedicti contaminare noluisset, nec prædari illam provinciam, Floriacense videlicet solum, propter sanctum Benedictum permiserit, ut Dudo Quinti-

nianus decanus scribit in lib. 11, cui Wuillelmus Gemeticensis monachus totidem verbis suffragatur in lib. 11, cap. 14. Et hæc sunt præcipua quæ contra Diederici scriptiõnis auctoritatem afferri possunt momenta, quæ, etsi non levia esse concedamus, non ejus tamen sunt roboris ut incunctanter commentitia censeri debeant ea quæ ab ipso referuntur.

12. Primo enim Diederici error in assignanda causa, quæ Floriaci appellationem indiderit, aut nullus est, aut certe levissimi momenti. Nam et Aimoinus in eadem versari videtur sententia, et scriptoribus familiare est aliquando data occasione ludere in serio argumento. Esto vero Diedericus falsus sit in designando tempore, quo Carolomannus in Galliam accessit, at id non impedit, quo minus in ipsa narrationis substantia veritatem assecutus sit. Certe variorum scriptorum qui sancti Benedicti miracula consequenter posteris mandarunt, silentium non ita decretorium est ut ex eo causa sua Diedericus cadere debeat. Nam præterquam quod ab aliquo alio auctore antiquo, qui exciderit, scripta forsitan est illationis historia, hoc ad rem nostram maxime facit, quod neque omnia sancti Benedicti miracula quæ per id tempus acciderunt, scripta esse, neque Aimoinum ea quæ de ipsis in litteras relata sunt, omnia legisse constat ex libri III de Vita sancti Odonis, cap. 13, ubi Joannes monachus commemorat quoddam sancti Benedicti miraculum ab aliis scriptoribus omissum (tametsi aliquid simile referunt Adrevaldus in cap. 22, et Adclerius,) et librum De Adventu corporis sancti Benedicti, quem sanctus Odo in Aurelianensi monasterio descripsisse fertur, ab Aimoino ignoratum. Ad hæc Aimoinus ipse fatetur in libro primo De miraculis, cap. 4, miracula quæ Odonis abbatis tempore gesta sunt, incognita manere partim antiquitate, partim scriptorum negligentia oblivioni tradita, quanto magis ea quæ per turbulentissimas illas Northmannorum tempestates facta sunt, ejus notitiam fugere poterunt?

13. Paulo minus facile est solvere quod objicitur de tempore quo hæc illationis historia a Diederico relata accidisse fertur. Nam aliud fortasse Floriaco incendium per Northmannos illatum est præter illud ab Adrevaldo aliisque commemoratum, quod illationi aptari nequit. Certe Diederici sententiæ maxime favet Adclerius in eo quod magnam ejus narrationis partem commemorat describendo irruptionem Northmannorum Floriacum, et Girboldi victoriam contra eos duce sancto Benedicto reportatam sub regno Carolomanni. Neque obstat quod Adclerius reticuit incendium cænobii, et eadem quorundam monachorum, nihilque de illatione, quam postea factam ait Diedericus, litteris consignavit. Desinit siquidem Adclerii liber in Hugonis et Girboldi victoria de Northmannis, postquam facta est relatio corporis S. Benedicti; quo tempore Adclerius scribendi, ac fortasse vivendi finem jam fecerat. Deinde quot singulares ejusmodi circumstantiis in prolixa narratione videmus in dies omitti a nonnullis historicis, quæ ab aliis referuntur? Neque

A dicit Adclerius corpus sancti Benedicti Matriniacum delatum, aut Aurelianorum urbem a Northmannis tum captam fuisse, sed tantum pretiosa quæque ad prædium Matriniacense delecta et Northmannos in eam urbem devenisse. Imo etiam si illud utrumque diceret, non tamen impediret quominus reliquæ sanctæ Matriniaco in urbem Aurelianorum fuissent advectæ, donec Floriacense cænobium aliquatenus instauraretur.

14. Ex his porro facile intelligimus cur Rollo, vastata dein Burgundia, monasterio et agro Floriacensi temperari jussit propter sanctum Benedictum, quem ob miracula in Girboldi victoria, et in ejus corporis relatione patrata reveritus est. En locus integer Dudonis decani Quintiniani ex libro secundo, et Willelmi Gemeticensis totidem verbis id tradentis. Rollo putans se, propter securitatem quam dedit, a Francis vilem æstimatum, ferociter et crudeliter devastando provincias cepit laniare et affligere atque delere popululum. Sui autem in Burgundiam pergentes, perque Jonam in Sigonam navigantes, terrasque amnibus afflues usque Clarum Montem undique secus devastantes, Senonis provinciam invaserunt, atque cuncta depopulantes ad sanctum Benedictum contra Rollonem revenerunt. Videns autem Rollo monasterium Sancti Benedicti, illud contaminare noluit, nec prædari illam provinciam propter sanctum Benedictum permisit. Nimirum animo ferocis hominis injecta non fuisset religio, nisi ex similibus prodigiis, quæ Diedericus refert, et ob eandem sorte causam Theodericus comes Patriciacum monasterio Floriacensi a se abstractum restituit cum magno pœnitentiæ animi indicio, ut legitur in instrumento undecimo Chartarii Patriciacensis, dato mense Aprili anno defunctionis Carolomanni regis, Incarnationis Dominicæ anno 885. Nam eo anno currebat annus primus a morte Carolomanni, qui anno Christi præcedente obierat. Eo ipso anno inducias pactus erat cum Northmannis, ut legimus in Annalibus Bertinianis; nempe post impressionem ab eis factam, quam Adclerius describit. Denique anno 885 Adventus prima dies incidebat in Kalendas Decembris; quæ omnia recte cum Diederici narratione conveniunt.

15. Ex quibus patet Diederici sententiam, scribentis D illationem regnante Carolomanno accidisse, præferendam esse auctoritati anonymi chronographi eam revocantis ad tempus Caroli Simplicis ejus fratris, nempe ad annum circiter undenongentesimum, paulo post obsidionem Carnutensem. In hac autem anonymi opinione dicendum esset Rollonem præcepisse quidem suis ut monasterio sancti Benedicti parcerent; sed tamen contra ejus mandatum pabulatores et excursores quosdam illud diripuisse. In ea sententia (ut verum fatear) id commodum invenitur quod Carolus Simplex anno nongentesimo versatus est Floriaci, ut constat ex diplomate Uticensis monasterii canonicis (nam ibi tunc canonici debebant) concesso pro confirmatione prædiorum suorum. Sic enim desinit diploma. Datum pridie Kal. Novemb., indict. III, anno VII,

redintegrante III, regnante domno Carolo gloriosissimo rege. Actum monasterio S. Benedicti. Quo modo diploma istud redierit in manus Uticensium monachorum, obiter discimus ex titulo, qui præfixus habetur in codice ms. Formam subscriptæ Caroli regis chartæ Rodbertus Uticensis monasterii abbas Aurelianis invenit, et ipsius jussu Goscelinus monachus scriptor egregius celeriter transcripsit, et, ad notitiam intimandam quantæ famæ beatus Ebrulfus apud Gallos antiquitus fuerit, Uticensibus monachis tempore Philippi regis Francorum misit. Ergo, ut dixi, probabile est Carolum tum accessisse Floriacum, adductum religione loci, et commemoratione victoriæ, quam Gistolfus recens de Northmannis cælitus retulerat. Hæc satis de tota illa controversia; nunc ad alia veniendum est.

II.

16. Præter auctores qui vitam sancti Benedicti litteris mandarunt, plures etiam ejus miracula protulerunt in lucem, maxime Gallicani. Primus Historiam translationis in Galliam, et miracula tum facta scripsit Adalbertus, Floriacensis monachus, testante Rodulfo Tortario in carmine de eadem translatione, quam sic exorditur:

Patris Adalbertus translato edocet artus

Quædam gesta stylo subjiciens nitido.

Existimavi aliquando Adalbertum non alium esse quam Adrevaldum, ductus tum testimonio Aimoini in prologo miraculorum, ubi ait: Adrevaldum et translationis sacri corporis ordinem, et signa per Gallias gesta inseruisse; tum Sigiberti et Trithemii asserentium binominem fuisse Adrevaldum, qui etiam dictus Adalbertus. Verum ut diversos fuisse sentiam, persuadet me locus Chronici Floriacensis apud Chesnium in tomo III Historiæ Francorum, pag. 355 in hæc verba: Anno 855 Adalbertus bonæ memoriæ monachus XI Kalend. Januar. obiit, quod sine dubio de Adalberto translationis scriptore intelligendum, aptari nequit Adrevaldo, qui serius vitam produxit.

17. Adrevaldus siquidem librum De miraculis sancti Benedicti condidit, cum Northmanni jam Gallias attrivissent per triginta ferme annorum spatium, ex cap. 33, ad proinde circiter annum Christi octingentesimum septuagesimum quintum, et in cap. 28 testatur se tum, cum Ludovicus Augustus imperaret, puerulum fuisse. Adalberti et Adrevaldi libros retuli in Sæculo II, cum Adelerii appendice.

18. Adelerius vero, Floriacensis itidem monachus, duo tantum capitula libro Adrevaldi adjecit, testante Aimoino in prologo suo, quæ capitula desinunt in morte Ludovici Batbi, qui vix duobus annis regno potitus est, inquit ille, mortuus anno 879. Ex quo intelligitur Adrevaldum paulo ante Carolum Calvum decessisse, et Adelerium hæc scripsisse regnante Carolomanno.

19. Aimoinus, Floriacensis utique monachus, continuavit Historiam miraculorum sancti Benedicti, editis duobus libris, quos Gauzolino abbati Floriacensi muncupavit anno proximo post mortem Abbonis

A Floriacensis abbatis exstincti anno millesimo quarto, ut in lib. II, cap. I, legitur. Aimoinus habitum monasticæ religionis suscepit ab Amalberto abbate, ex lib. I, cap. 18, idemque scripsit quatuor libros Historiæ Francorum, quales in tomo III Chesnii editi sunt; quos etiam Gauzolino abbati jam dicto dedicavit; scripsit etiam poema de translatione et sermonem de sancto Patre Benedicto, librum De Vita sancti Abbonis Abbatis, et librum De gestis abbatum monasterii sui, qui non exstat. Aimoinum nobilitatis generis Aquitanum fuisse patet ex Vita S. Abbonis cap. 18.

20. Diedericus seu Theodoricus, Hersfeldensis in Toringia monachus, eodem fere tempore De illatione reliquiarum sancti Benedicti libellum condidit hortatu Richardi abbatis Amerbachensis, in editis mendose Marbeacensis, qui anno 1029 vita functus est, auctore Browero in Antiquitatum Fuldensium lib. I, cap. 20, dictus Amerbachensis, quia condidit monasterium Amerbachense, quod in Franconiæ recessu non procul a Mæno sancto Simplicio dicavit, inquit Browerus. Diederico Trithemius perperam tribuit librum Adalberti De translatione sancti Benedicti, et illationis Historiam cum Vita S. Benedicti confundit.

21. Diederico pene æqualis fuit Andreas Floriacensis monachus, qui Aimoini libris unum adjecit de miraculis sancti Benedicti, a Rodulfo Tortario metricè redditum, cujus Andreæ liber hactenus latet.

22. Rodulfus vero, cognomento Tortarius, itidem Floriacensis, præter hunc librum, etiam alium De miraculis sancti Benedicti prosa et metro editis. Prosaicum sine auctoris nomine typis vulgavit Joannes a Bosco in Bibliotheca Floriacensi, sed nomen auctoris indicaverunt Socii Bollandiani, qui hujus auctoris et aliorum plura opuscula viderunt Romæ in Regiæ Sveciæ Bibliotheca, quæ magna ex parte constat libris manuscriptis Bibliothecæ Floriacensis. Scribebat auctor iste initio sæculi duodecimi, nempe post mortem Joscerandi abbatis et incendium Floriacense anni 1095, cui interfuit ex cap. 27.

23. Quo tempore scripserit Giraldus, Floriacensis etiam cænobita, qui poema de translatione sancti Benedicti composuit et aliud in honorem sancti Benedicti, nondum scio. Utrumque primi indicavere Socii Bollandiani, editis tantum exordiis, primi quidem in hunc modum:

Longobardorum gens impia cum reproborum

Perfidia tenebris nollet abesse suis, etc.

Alterius vero sic:

In laudem nunc tota dies expenditur ista

Cælorum Regis, et, Benedicte, tui.

Mota fuere loco justi pia membra prophetæ,

Ossa Patris proprio mota fuere loco.

24. Præter hos Floriacenses monachos, Italici etiam miracula Casini a sancto Patre edita prodidere; quos inter præcipuus est Desiderius abbas, postea Romanus pontifex, Victor tertius appellatus. Is quatuor libros De miraculis Casini et in aliis Italiæ locis patratis composuit, ex quibus tres tantum exstant.

25. *His omnibus accedunt Leo Marsicanus, ex monacho Casinensi cardinalis Ostiensis, et Petrus diaconus, qui in Chronico Casinensi plura referunt sancti Benedicti miracula, plura item Petrus in Historia inventionis corporis sancti Benedicti in Martio Bollandiano edita.*

26. *Ex his omnibus quatuor tantum selegi auctores, exceptis Adalberto, Adrevaldo et Adelerio, quorum opuscula exstant in Sæculo II cum Aimoini poemate de translatione. Selegi, inquam, Diedericum, Aimoinum, Rodulfum Tortarium (1), et Desiderium seu Victorem. Diederici priorem duntaxat partem edere visum est, rejecta secunda, quæ est de repetitione corporis sancti Benedicti per Carolomanum; quam post illationem accidisse supino errore scribit. Aimoini duobus libris subijcio librum Rodulfi Tortarii, nomine Anonymi a Joanne Boicio vulgatum, omissis duobus libris metricis ejusdem Tortarii, in quorum primo Andreae monachi libellum versibus reddit, in secundo hunc, quem hic exhibeo, Andreae monachi opusculum istud intercidit. Tortarii versio metrica exstat in Martio Bollandiano, sed tam exilis et jejuna ut præter nudas infirmorum curationes nihil fere emolumentum ex ea elici posse videatur. Et poemati exordium:*

Quæ tibi de gestis scripsisse stupenda paternis

Dicitur Andreas, fistula nostra notat.

At Lemovix populus feriente Deo pateretur

Ignem dum sacrum, dat sibi consilium

Patris reliquias urbi gestare verendas.

Quod postquam fecit, pestis iniqua perit.

Quædam alia inferius inde adducam de cella Barcinonensi. Rodulfum subsequuntur, qui præcedere debuerant, Desiderii seu Victoris dialogi, ut continua serie miracula in Gallia, tam alia in Italia facta ob oculos poneremus. Desiderii dialogos ex Vaticano codice ms. eruit Joannes Baptista Marus, Romanus canonicus, vir sane de republica litteraria et Benedictina bene meritis, eosque illustravit eruditissimis notis, quas quia proposito nostro accommodatæ sunt, fere integra ad verbum exhibere visum est. Desiderius initio dialogi promittit quatuor libros De miraculis tum per sanctum Benedictum, cum per alios sanctos maxime ejus discipulos patris, quorum duo priores miracula Casini, alii duo miracula in aliis Italiæ locis facta repræsentant; sed sive is non perfecit opus suum, sive integrum non reddat codex Vaticanus, qui olim fuit Bibliothecæ Casinensis, finis tertii libri et totus quartus ad nos minime pervenit.

III.

27. *Præter Casinum et Florianum, quæ loca insignioribus præsentis sæculi indicibus decoravit sanctus Pater, in subjectis libris celebrantur alia duo, cella scilicet Patriacensis et Barcinonensis, ubi sanctus Benedictus miraculis claruit.*

28. *De Patriacico agunt Aimoinus in lib. II, cap. 15 et sequentibus. Tortarius in cap. 39 et aliis. Pa-*

triciacus, inquit Aimoinus, dicitur villa in Augustodunensi territorio regionis Burgundiæ sita. Hanc Ecchardus, comes Burgundionum ditissimus, sancto Benedicto et fratribus Florianensis cœnobii ad stipendiarios quosdam sumptus benigna largitate contulit. Quo defuncto ac in Florianensi monasterio juxta ecclesiam Sanctæ Mariæ sepulto, in memorata possessione fratres habitationem sibi statuerunt: in qua etiam delatis a Florianico S. Patris Benedicti reliquiis, ecclesia in honore Dei ac gloriosæ Virginis Mariæ simulque egregii ipsius confessoris constructa est, quam basilicam Christus Dominus meritis sanctæ suæ Genitricis, nec non dilecti famuli sui Benedicti sæpissime miraculis illustrem reddidit.

29. *Quis fuerit iste Eccardus comes, quove tempore floruerit, docet nos egregium antiquitatis monumentum, Chartarium scilicet Patriaciense, quod nuper typis vulgatum est apud Stephanum Perardum in collectione veterum instrumentorum ad Burgundiæ Historiam pertinentium. Chartaceus iste codex diplomata triginta novem continet, in quorum primo legitur donatio prædii Patriaci ab Heccardo facta ad confugium supra dictorum monachorum Florianensium; ubi notanda hæc verba: Ego Eccardus dono Dei comes, et conjux mea Richeldis, paventes diem extremæ vocationis, ne gravati mole peccaminum sine fructu boni operis steriles inveniamur, donamus pro animæ nostræ remedio atque in elemosyna Childebranni genitoris mei et genitricis meæ Donnanz, nec non germani fratris mei Theoderici, et uxorum mearum Albegundis atque Richeldis, donatumque in perpetuum esse volumus res nostras ad monasterium Sanctæ Mariæ et Sancti Petri atque Sancti Benedicti Florianensis libri [an loci], ubi ipse sanctus Benedictus debito quiescit honore, vel ubi præesse cognoscitur vir venerabilis abbas Teodbertus una cum plurima turba monachorum illidem Domino famulantium; quæ sita sunt in pago Augustodunense atque in pago Matisconense, seu in Cabilonense, id est in villa quæ dicitur Patriaciacus, cum ecclesia in honore sancti Petri sacrata, etc. Data in mense Januario, anno primo imperii domini Caroli junioris, nempe Calvi, Christi scilicet 876 inéunte. Villam hanc cum appendicibus a Ludovico Augusto dono acceperat Eccardus litteris datis Pictavis iv Kal. Januarii, anno imperii vigesimo septimo, indictione tertia, id est sub finem anni 839.*

30. *Ex his nonnulla discimus observatu digna, primum, Eccardi comitis genus ex patre Childebranno, Nibelungi comitis (ut puto) filio, et ex matre Donnana uxores Albegundem, an Aldegundem, et Richildem, Theodericum fratrem. Ex ejusdem Eccardi testamento, quæ charta ordine quinta est, discimus ipsi germanam fuisse Adanam monacham in Afrano seu Afarano monasterio, cui tum præfecta Bertranda. Quod non aliud esse videtur quam monasterium Sanctæ Fanz in tractu Briquo. In eodem testa-*

(1) Nos non nisi Rodulfi Tortarii opus damus. Alios jam edidimus.

mento Gerberganam neptem tuam vocat, uti et in sequentibus litteris, in quibus Guiniterium nepotem suum appellat; cujus Guiniterii seu Winiterii duæ chartæ leguntur ordine 20 et 26. Lege chartas 15, 14 et 15 pro Nivelongo comite, quem puto esse hujus Eccardi avum. Discimus item ex prima charta, et etiam ex secunda, Theodbertum abbatem post Bernardum Floriacensi monasterio præfuisse jam inde saltem ab anno 876, eundemque esse, qui loco præsidebat anno 885 ex charta 11. Gibertum Teodberti locum occupasse anno 890 constat ex charta 27. Lambertum vero anno 907 ex 29. De situ Patistici amplius dicitur ad Tortarii cap. 46.

31. Alius locus Benedicti miraculis celeberrimus fuit cella quædam agri Barcinonensis sancto Patri sacra, de qua in appendice ad Radulfum Tortarium, memoratur ab ipso Tortario in libri Andreæ monachi versione metrica his versibus:

Est domus ampla Patri sita pago Barcinonensi,
Sepe vocatus ubi plura stupenda facit.

A In qua turba Deo famulatur sedula Christo,
Gaudet præsidio tuta, patrone, tuo.
Iluc oraturus successit miles amicus,
Extra dimissis donec abiret equis.
Fur rapit hos avide, vicino mergitur amne.
Perdere quos timuit, miles equos recipit
Classibus advecti properant illuc Agarculi,
Quatenus igne cremant, rebus et exspolient.
Fundere vina volunt, glacies quasi dura rigescunt:
Ignis et injectus, sponte sua moritur.
Judicat hos molles, et mitit rex truciores.
Miratur quare fiat et his simile.
Unus qui sacram demoliri cupit aram,
Ictum dum librat, se feriendo necat.

B Hæc cella seu cænobium itinere unius diei a Barcinone distare dicitur in appendice ad Tortarium, ubi primum istud miraculum recitatur.

32. Jam tempus est adducendi Diderici narrationem, quæ in ms. codice hunc titulum præfert.

MIRACULA SANCTI BENEDICTI

AUCTORE RADULFO TORTARIO.

CAP. I. — Odo res S. Benedicti rapiens et cereum C
paschalem, male moritur.

Rege Francorum Henrico feliciter sceptrā tenente, ejusque germano [Rotberto] ducatum Burgundiæ utcumque administrante, frater ipsorum Odo privatus degebat, nullius dignitatis fastigio sublimatus. Qui, quoniam non habebat propria, inhiabat subripere aliena, rapinis et deprædationibus operam impendens. Unde factum est die quadam ut valula manu militum collecta, Soliacensium (Sully prope Floriacum) sibi que contiguorum agros deprædaturum iret. Inde revertens onustus spoliis et præda, contigit ut etiam quorundam pauperum Patris Benedicti res cepisset. Divertens vero in quoddam rus ejusdem Patris, Garminiacus (Germigny) vocabulo, mansionem violentam ibidem accepit, contradicentibus sibi ejusdem ruris officialibus, et referentibus quam severe ulcisceretur Omnipotens violatores illius loci, meritis Patris Benedicti. Qui floccipendens eorum dicta, præcepit circa ecclesiam, in honore Salvatoris mundi ibidem dictam, rapinas includi pauperum. Siquidem habebat eadem ecclesia cœmeterium valli munimine circumdatum. Porro famulis jam dicti Patris ab eo sibi subrepta repetentibus animo obfirmatus nihil reddere voluit penitus, insuper comminatus est eos verberibus ut tacerent afflictiendos; erat enim nimis ferocitatis et extollentiæ. Igitur præparari amplum sibi, suisque, de rebus pauperum jubet convivium. Cumque deesset cera unde deberent fieri luminaria epularis necessaria, interrogat utrum in ecclesia illa

candelæ haberentur; cui cum responsum esset nihil cereæ illic haberi præter paschalem cereum, in honorem videlicet Dominicæ Resurrectionis, a parochialibus solemnè oblatum more, jubet eum propere afferri, et exinde candelas copiose suppeditari, non veritus injuriam Salvatoris, cui sanctificata erant cereus et ecclesia. Proinde vino diversisque ciborum, ferculis cum suis accurate refectus, sanus et incolomis, post morose protractas in vanum sermonum vigilias, dormitum vadit; et dum levi sopore, quiescens aliquas noctis pertransisset horas, subita incommoditatis angustia perturbatus, inclamat suos, quibus circumstantibus indicat se mortifera invaletudine detineri. Itaque per reliquum ejus noctis, eadem ingravescente molestia, in eo loco mansit. Facto autem mane recognoscens manifeste Patris Benedicti res, neminem quamvis generoso concretum sanguine impune temerare posse; quo valuit modo, equum ascendens recessit, et eodem invalescente morbo diem ultimum clausit, probabile satis factus argumentum, veridicam illam esse sententiam, qua dicitur non esse personarum acceptionem apud Deum (Rom. 11, 14).

CAP. II. — Villicus negligens. Ecclesiæ neglectæ pœna. Exstitit ejusdem præditi villicus, nomine Vivianus, vir moribus barbarus, aspectu torvus. Huic suprafatæ ecclesiæ, sicut et reliquarum ipsius possessionis actionum, cura commissa fuerat. Qui supervacaneum ducens in talibus tempus expendere, quippe qui ignoraret, quanti habenda sint, custodiam sanctorum sibi delegatam locorum omnium

postposuit, magis intendens annum exigere quæstum de sibi subditorum rebus pauperum. Oratorii ergo ejusdem ambitus ejus incuria neglectus, nullius valli munitur obice alteriusve obstaculi; secl foribus reseratis patebat canibus, porcis et cuiusque generis animalibus. Erat autem Vivianus cultor fertilis agri abundans opibus, dives pecoris: et quoniam erat assiduus venator, albat canum gregem, ad capiendas modicas seu magnas diversarum specierum feras sagacem. Accidit itaque die quadam unum de canibus, quia patebat ingressus nemine obsistente, intrasse jam dictum Sancti Salvatoris oratorium, quem consecuti sunt ex aliis aliqui. Porro qui primus ingressus fuerat, quoniam lampas in quo olei liquor ad effugandas nocturnas Elius sacri loci tenebras infusus habebatur, propior pavimento dependebat, saltu adnisus eam dejecit, et olei liquamen, quod de ipsa effracto lampade effusum erat, lingua lambit. Erat vero hic domino suo valde carus; quoniam ex illo erat canum genere, qui lepores assequuntur velocitate pedum. Accurrunt et alii, cupientes hujus edulii participes fieri. Nec mora, qui oleum lambuerant, in rabiem vertuntur: egressisque ab oratorio, mirabile dictu! aliis commisti canibus, qui forte in domo vel platea substiterant, omnes rabidos efficiunt, et gregatim quaquaversum discurrentes, cuicumque obviabant animali, illud ore dilaniare, unguibus discernere attentabant. Nec est data requies ab eorum infestatione per circuitum vici illius habitantibus, donec omnes suffocarentur vario genere mortium

CAP. III. — *Alia pœna. Monachus in extremis.* Corripitur ergo Vivianus ab amicis seu a quibuscunque sanum sapientibus viris vicinis, ne sacrum locum vilipendat, ut ambitum ejus claudat, ut animalia sua ab ingressu illius arceat. Sed nullatenus aurem sese monentium dictis accommodans, incurrit aliud majus detrimentum. Denique cum haberet multitudinem porcorum (erant enim fere quater viceni), nequaquam eis adhibere custodiam voluit, ne superius memoratum intrarent sacrum. Igitur una dierum illapsi aliqui ex eis ipsius penetralia sacri, vertuntur in furiam; egredientesque ab illo, toti suo obviant gregi. Protinus ergo omnes sues, sicut canes superius, in insaniam vertuntur, ita ut nullus eorum, ulterius ad consuetam domus Viviani redierint haram. Videres eos passim vagantes, hianti ore, ea feritate qua illud animal furia invectum fertur, bacchando discurrere, et quodcunque obvium immundo ore polluere, pedibus conculcare, nec ab illa rabie cessarunt, donec cuncti variis mortibus necati sunt. Pensanda est Omnipotentis invicta in hujusmodi transgressores patientia, quæ eos ad poenitentiam adducens, de facultatibus ipsorum, quam de ipsis ultionem mavult. Hic etenim postmodum exstitit monachus, licet in extremis.

CAP. IV. — *Per sancto injuriis dat venas.* Enim-

A vero Gaufridus, cognomento Rufus, cupiditate instigante, his bivos boves qui ad excolenda novata ad reditus fratrum pertinentia in eadem possessione addicti fuerant, rapaciter abstulit: admonitus ut eos redderet, nullomodo acquievit. Insuper multa se illaturum adversa Patri Benedicto famulantibus, interminatus est. Nam, dum per villam ejusdem Patris Belliacus vocatam iter faceret, convocato Gaudio ejusdem villæ Majore, inter cætera insana quæ furioso protulit ore, contestatus est quandiu viveret, sanctum Benedictum pacem cum eo nunquam habiturum. Cui idem Gaudio, vir modestus, tali respondit affamine: *Multorum, inquit, ejusmodi minas perpessi sumus, et ab omnibus his eripuit nos Dominus per meritum sanctissimi Benedicti domini nostri; nemo tamen eorum qui talia inaniter adversus eum protulerunt verba, impune ea protulisse diuturnatus est.* Necdum dies octavus præterierat, postquam boves rapuerat, et ecce a quodam suo inimico, cui itidem quamplura intulerat damna, circumventus, gladioque confossus interit, Patri Benedicto famulantibus in nullo de reliquo calumniatus: *Impii enim, ut ait Salomon, de terra perdentur, et qui inique agunt, auferentur ex ea* (Prov. 11, 22).

CAP. V. — *Hugonis abbatis pavo debilitatus.* Cereus ad pavonis mensuram factus. Hugo abbas (2) juveniles adhuc agens annos, dum magnificus vellet haberi, multa juveniliter gessit: et quoniam ex præclara Francorum lampade originem trahebat, degenere se autumabat, ni ea gereret quorum multimoda opinio aures vulgi percelleret. Unde inter cætera suis præcepit clientibus, ut in suprafato agro, Germiniaco scilicet, multum eorum avium agmen, quæ pavones nominantur, sibi aggregarent. Qui sui domini obtemperantes mandatis, circumquaque discurrunt: eos qui ejusdem generis nutriebant alites, adeunt, et tam precibus quam muncribus, in brevi copiam earum assequuntur, curamque illarum fetibus impendentes, domini sui applaudunt votis. Accidit autem quadam, ut assolet, die, unum ex maribus solivagum incidere. Qui dum huc atque illuc pervagatur, ecclesiam Sancti Salvatoris, cujus supra meminimus, ingressus est, per eamque deambulans subito alis expansis altari subvolat. Cujus ut crepidinem attingit, mox debilitatus cruribus et immobilis juxta altare mansit. Aliquot horis decursis quidam ecclesiam intrantes inveniunt eum circa aram se volutantem, assumptoque eo, eis quibus earum alitum alendarum cura delegata fuerat, resignant. Qui suscipientes, domino suo suæ alitis infortunium referentes, qualiter contigerit aperiant. At ille fide plenus, jubet fieri stupeum filum ad mensuram pavonis, ab extremitate videlicet rostri illius usque ad extremum caudæ, ceraque involvi, et accensum altari ante quod debilitas ipsa contigerat, præponi. Qui jussa complentes, factum

(2) Hugo abbas ponitur anno 1044 in Gallia Christiana; de eo rursus infra capp. 11 et 36.

et accensum lychnum ante aram statuunt; necdum consumptus lychnus erat, et avis integre pristinam recepit sospitatem. Ecce quid meruerit fides: licet enim dicat psalmus: *Quoniam multiplicata est misericordia tua, Deus, homines salvans et jumenta* (Psal. xxxv, 7), et B. Augustinus: « Qui salvat te, salvat et gallinam tuam, » tamen, ut Apostolus ait, scimus non esse Deo curam de hujusmodi irrationalitate, nisi quantum expetit usus et necessitas rationalis creaturæ (I Cor. ix, 9).

CAP. VI. — *Advocatus malus punitur.* In territorio Portiano est quidem ager Arvini Curtis (2) vocabulo, ab hoc monasticæ religionis institutore per longa tempora possessus, cujus agri advocatus dicebatur Adelardus. Hic cum tutari et defendere sibi credita debuisset, magis ipse pessumdare et deterrere institit, quam ab aliorum violentia eripere. Totis siquidem in res rucolarum inhians faucibus, per fas et nefas illis sua auferebat, et propriis mancipabat usibus; nec tamen id solum sibi, si eorum res diriperet, sufficebat; insuper verberibus multis afficiebat. Crebrius vero a fratribus qui eidem prædio præfecti fuerant, admonitus cessare debere a tanta malignitate, emendare se noluit; sed potius in majorem sævitiam exarsit. Denique cum illam mulierculæ aliquid abstulerat, quæ currens ad ecclesiam, sublatisque quibus operiebatur lineis, altare diutissime flagris cecidit (3), increpans quasi præsentem Patrem Benedictum his verbis: *Benedicte vetustissime, piger, lethargice, quid agis? ut quæ dormitas? quid tuos tantis subjacere servos impropriis sinis? Quemdam etiam, ut plures omittam, rusticum multæ simplicitatis virum, nomine Arnaldum, stimulis nequitæ exagitatus, dum quadam die agrum exerceret, improvisus adveniens, arrepto stimulo quo ille suos stimulabat juges, tantis affecit verberibus, ut semivivum relinqueret. Nec ductus pœnitentia, satisfactione aliqua eum aliquando voluit placare. Qui autem verbera passus fuerat ab omnipotente Domino ultionem de ipso flagitabat, implorans super hoc auxilium Benedicti sui domini. Nec diu remoratus Dominus, qui pauperem liberet a potente, retribuit impio juxta suam impietatem; namque una dierum audiens suos ad locum, ubi erat, properare hostes, equum ascendens, armis protectus obviare illis festinat. A quibus fugatus, dum properat equi saltu velociter transmeare quemdam fluviolum, qui Minio vocatur, cuspede*

hastæ quam gestabat longius ante se protensa terræque innixa, ferrum ejusdem hastæ versus suum incautius reduxit guttur, equoque cui insidebat calcariibus incitato, dum rivum transire gestit, lanceam in suum guttur demersit, moxque exanimis effectus, sociorum manibus ad propria reportatur, nulli deinceps famulorum Patris Benedicti verbera irrogaturus.

CAP. VII. — *Fur perjurus correptus.* Alter etiam Rainerius nuncupatus, qui unus erat ex ejusdem possessionis exactoribus, et ipse, ut rei probavit eventus, erga famulos ipsius monachorum ducis exstitit malitiosus. Qui dum multa secus quam debuerat ageret, frequentius falsa innoxios opprimens calumniæ, et eorum bona iniqua diripiens violentia, cujusdam viduæ unum quem solum habebat abstulit porcum. Repetente vidua suam, et cum lacrymis precibusque gemebundis suppliciter ut sibi ab eo redderetur sæpius flagitante, nullatenus acquiescere voluit. Quæ de causa dolens illa assiduas in ipsum devotationes aggerebat. Die ergo quodam casu accidit eandem viduam ex improvise ingredi domum, in qua cum quibusdam aliis prandens Rainerius recumbebat. Quæ, cum ipsam recordatio amissi pecoris gravi torqueret mœrore, cœpit, sicut crebrius solebat, ut suus sibi restitueretur exposcere porcus. Ille vero æstimans nil sibi officere quod dicturus erat, incauta protulit temeritate quod postmodum pœnituit dixisse, putans Patrem Benedictum nihil ducere, si quis a se sibi promissam fidem prolatis incautius verbis ausus fuerit temerare. Per sacramentum, ait, quod sancto feci Benedicto, nunquam tuum attingi porcum. Idem vero Rainerius, ut ipse viculi adipisceretur exactorem, ex more loci jurejurando (4) promiserat, ne aliquid injustum in famulos superioris dicî Patris moliretur. Igitur postquam falsum pejerando protulit juramentum, ira commotus, cultrum quem forte tenebat manus, super mensam jecit. Qui a mensa resiliens, mucrone sursum verso, oculum perjuri pupugit, et eum perpetua cæcitate damnavit. Tandem improbus, posteaquam intellexit divino judicio uno se privatum lumine, confessus est prius mendaciter locutum fuisse, perpendens viduarum lacrymas nequaquam spernendas; quæ a maxilla ad terram descendunt, et Dominus omnipotens susceptor est earum.

CAP. VIII. — *Ignis sacer restinctus.* Amplectenda

(2) Hervini-Curtis supra in Aimoini lib. 1, cap 17, qui vicus mihi videtur esse *Harnicourt* vulgo dictus in pago castri Portiani, siti ad Axonam fluvium infra Regitestum, *Retel*, in Campania. Eo loci exstat prioratus a Floriaco hactenus pendens, diœcesis Remensis, in editis male Bellocacensis.

(3) Heccine est religio? sic ferebant illa tempora, quibus temporibus si quid a quavis ecclesia raptum fuisset, altaria nudabant, induebant ciliciis, flagellabant, aliaque id genus patrabant; quod postea in morem transiit, sicubi interdictum ecclesiasticum indiciebatur. Mauricius Rothomagensis antistes ob oc-

cupata bona ecclesiæ Rothomagensis præcepit totam diœcesim interdicto supponi, ob idque omnes et singulas beatæ Virginis, Imo et Christi Domini iugines in tota diœcesi sua super cathedram aut sellam aliquam deponi, spiritisque circumdari. Quæ de re exstat ejus epistola in Spicilegii tomo II, pag. 521. Porro hoc interdictum anno 1235 contigisse constat ex pag. 821. Paulo post Gregorius papa X sustulit hunc morem, ut ostendi ad præfationem Sæculi II, num. 48.

(4) Formam juramenti quod præstabant advocati, lege in fine præfationis primæ Sæculi III.

et omni excolenda est favore pia miseratio. Omnipotentis, qui quod diligit, corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit (*Prov. iii, 12*). Denique permittit diversarum spiritus infirmitatum dominari interdum corporibus nostris, ut saltem proprio admoniti incommodo, recordemur clementis ejus longanimitatis. Qui si tota mentis intentione ejus benignitatem, pro eadem incommoditate imploraverimus, nisi augmento nostræ obesse præviderit animæ, facilem singultibus nostris dabit aditum ad se. Gaudet quippe de totius creationis suæ salute. Quod si etiam, juxta quod scriptum est, ad ejus sanctorum aliquem convertantur (*Job v, 1*), vocem sui fidelis exaudiet, nostras preces sibi allegantis. Quam nostram assertionem approbant mirifica opera, per Patrem Benedictum sæpius nobis ostensa. Quidam etenim vir ex famulis ejusdem Patris, Archembaldus nomine, frater Hildruardivillici de Braio (*Bray*), quæ est haud contemnenda ipsius ducis monasticæ cohortis possessio, igne consumebatur sacro. Hic delatus a villa ad illius sacratissima membra, continuis gemitibus Conditoris omnium opem per meritum sui domini sibi implorans opitulari, velocius quam sperabat, exoptatæ restitutus est sospitati. Sopito namque incendio, qui [quod] jam anteriorem pedis ejus consumpserat partem, remeavit ovans ad propria, Salvatori Deo devota precum fundens libamina, et suum patronum, cujus meritis salutem promeruerat, magnis extollens laudibus.

CAP. IX. — Simile. Alter quoque eadem detentus incommoditate, juvenis quidam, de Transligeranis partibus, a matre in asino Floriacum devehitur, qui vigilantioris fidei ex hoc probatur existisse, quoniam mox ut cognovit se comburi sacro igne, nihil pigritatus petiit matrem ut Floriacum deportaretur, habere se fidem, per meritum Patris Benedicti ab omnipotente Domino valere salvari. Nec eum fefellit laudabilis suæ fidei devotio. Denique ante aram gloriosæ Dei Genitricis allatus, absque dilatione per gratiam ejusdem semper Virginis meritumque pii Patris, integræ juxta suam fidem restitutus est sospitati. Lætabundus itaque cum jucunda rediit matre, quæ eum mœrens, et cum gravi persecuta fuerat mœrore.

CAP. X. — Festi violatrix punita; sanatur. Festum Purgationis semper virginis Mariæ Dei genitricis, quæ purissima et castissima super omnem humanam puritatem et castimoniam semper existit, celebrabatur, eratque dies Dominicus (*anno 1046*). Quædam ergo mulier, Tescelina vocabulo, incola vici Floriacensis, operam impendebat lanificio. Hæc advesperacente jam die, reputans tum celebritatem ipsam quam diem Dominicum præterisse, et aliquas ipsius diei lucrari cupiens morulas, accepit colum, lanamque super sua subtiliter extendens genua cum rorifluo sputamine, eandem colum tenuiter ipsa lana cœpit involvere. Cavebat tamen, ne suæ cernerent quid ageret vicinæ. Sed Redemptor mundi, cujus oculis nuda et aperta sunt om-

nia, et Matris injuriam, et suam diem severe vindicavit Dominicam, nempe cum diem tantum gemina religione sacrum irreligiosa mulier temeraret, manibus retrorsum actis omninoque debilitatis, experta est in seipsa qua sunt digni pœna sacrorum violatores dierum. Cum torsione quoque manuum aliud grande patiebatur tormentum; sentiebat quippe intolerabilem a digitorum intercapedine suorum extre ardorem. Cunque immensis cruciaretur suppliciiis, vicinarum hortatu mulierum monasterium ingressa post diem alterum, coram altare Dei Genitricis astitit, ipsam pietatis matrem continuis libelliter obsecrans singultibus, ut sui misereretur, frequenter utique et Patrem invocans Benedictum, ut pro se intercederet. Transitit ergo aliquot diurnis B korus, manibus ad pristinum reductis statum et sopito incendio, gratias agit omnium conditori Deo gloriosæque semper virgini Mariæ, nullatenus obliia monachorum legislatoris Benedicti.

CAP. XI. — Servorum antiquorum conditio. Serri fuga. Contentio de servo duello finita. Duelli ritus. Memoratus abbas Hugo quemdam virum de familia Patris Benedicti, nomine Letardum, Tescelino concesserat Petverensi (*de Pithiviers*), ut tam ipse quam ab eo progeniti perpetuo ipsi famularentur obsequio servili. Qui factus dominus illius, obtinuit eum non paucis diebus. Interpellatus autem idem vir nobilis post longum tempus a quodam suorum militum, Ingranno nomine, ut supradictum servum ei jure beneficii donaret, annuit. Ingrannus quoque obiens, filio suo Isembardo ipsum possidendum reliquit. Genuit autem præfatus Letardus filium, nomine Rotbertum: quem Isembardus, utputa proprium vernaculum, in sua aluit et educavit domo. Rotbertus vero factus grandiusculus a suis comperiens genitoribus, se de familia Patris exortum Benedicti, sed ab abbate supradicto, ut vile distractum mancipium, indoluit, nec diutius dolorem sui animi oculere valuit. Facta igitur fuga, ab Isembardi præsentia se subtraxit. Quem longum latere non valens, ab eodem domum reductus, pœnas luit quas solet fugitivus; insuper sacramento ab eo est astrictus, ne servitutis jugum de reliquo ferre detractaret. Qui, quoniam adolescentiæ tempora necdum D excesserat, ad præsens siluit, donec ætate procedente vires colligeret, quibus suo injusto domino resistere valeret. Postquam ergo genas illius flos vestierat juventutis, elapsis adolescentiæ lustris abbatem expetiit Guillelmum (*Vid. cap. 25*), qui tunc temporis præerat Floriacensibus: apud quem angorem sui cordis cum anxii deponens suspiriis, conqueritur de injustitia sibi suisque illatâ. Guillelmus itaque cum esset vir strenuus, et suam rempublicam semper augmentare toto anhelaret desiderio, respondit se illius ærumnarum misereri velle, justasque querelas ipsius viris prudentibus palam facere, et si quo pacto valeret, præsidium illi sese fore. Comperto igitur Isembardus Rotbertum, quem suum opinabatur servum esse perpetuum, ad priorum dominorum

confugisse asylum, mandat abbati nominato, ut sibi proprium restituat mancipium, alioquin deinceps se ejus futurum inimicum. Qui missis ad eum qui sua referrent verba, mandavit eum quidem quem injuste repetebat, vernaculum Patris Benedicti fore [esse], se vero illicite diutius ipsum possedissee. Quapropter si de cætero illum habere vellet servum, in jus venire esse necesse. Quibus Isembardus auditis, apud se deliberans quoniam abbati injuste resistere nec fas, nec posse habebat, determinatum mandavit diem, in quo hæc controversia inter eos finiretur. Die autem statuto, plurimis nobilium et sagacium viris ab alterutra parte aggregatis, diu multumque sermone altercatum est; sed minime ipsa calumnia eodem die finem accepit. Tandem vero multi prius exactis conventiculis, adjudicatum est idem negotium, monomachia (5) terminari debere. Dato igitur die singularem ineundi pugnam, in conductum conveniunt locum, videlicet qui repetebatur, et Airicus quidam nomine, quem Isembardus suo obtulerat loco, fortis robore, miles officio Erat autem idem statura procerus; Robertus vero pusillus. Qui, quamvis secum confligentis corpulentiam metueret, habebat tamen, uti postea retulit, fiduciam in Patre Benedicto suo jure domino, et sibi infesto viro hunc inculcabat sermonem: *Non ego tecum decerto, sed dominus meus cujus me servum profiteor, Benedictus.* Ergo qui illum impetebat Airicus, ut moris est, primos ictus intorsit in eum. Quos ille gratia Dei protectus constanter sustinens, permansit illæsus, et alternum verber suo hosti tentans incutere, virtute Patris, cujus nomen retinebat mente, manum ipsius ductante, buculam (6) clypei quo suus tegebatur adversarius, fortiter percudit. Quæ claviculis quibus affixa tenebatur, avulsis, longius resiliivit, moxque manus adversarii nuda apparuit. Quippe foramen in clypeo fuerat, quod bucula protegebat, deintus semipedali affixa ligno, quo manu retento, gravem ille Roberti adversarius facilius verteret clypeum. Robertus cernens manum secum dimicantis nudam, ictu repetito toto conamine eam percussit. At ille doloris impatiens, clypeum remisit: et quoniam manu debilitata qua tegumen regebat, qua arte se tegeter, non habebat; assiduo Roberti verberibus fatigatus, victum se proclamat. Dehinc exarmatus a victore, cum Isembardo, pro quo ignominiosum certamen inerat, confusus rediit ad propria, de reliquo hæud dubius, Patrem Benedictum nequaquam suis defore in adversis rebus. Hæc victoria facta est Floriacensibus non modica exsultatio; hostibus vero maxima confusio. Porro demonstravit Pater sanctus in hoc facto neminem suos posse

aliquo pacto distrahere vernaculos. Videant sibi, qui famulos, census, prædia, sanctis locis attributa ob laudes omnipotenti Domino persolvendas, nefarie distribuunt laicis, seu cujuscunque generis personis.

CAP. XII.—*Translationis S. Benedicti festum. Ejus violator castigatur. Voto facto noxa remissa.* Miserum genus hominum pagos incolentium vix unquam levi jugo Christi ferream cervicem submittere appetit suam: sed qualiter ferox taurus indomitæ fronti primum præsentiscens imponi jugum, stimulis actus recalcitrat, sulcos agens obliquos; sic illud genus hominum semper sacræ renitens religioni, vix aliquando viam rectitudinis incedere consentit. Unde quidam rusticus, dum sacerdote ex more præconante audisset celebrem solemnitatem translationis Patris Benedicti annuntiari, quæ quotannis apud plurimos celebriter recolitur in mense Julio nationes, parvipendens ejusdem præceptum sacerdotis, qui jusserat omnes suos parrochiales esse seriatos, statuit eo die agriculturæ operam dare. Habitabat autem idem in agello quodam Patris Benedicti, Vinolo dicto. Diluculo igitur surgens, vicinis cunctis ab opere manuum vacantibus, ipse solus junctis bobus in agrum quem exercere cupiebat, tendit, eum quem ipse in hieme prosciderat, gliscens rescindere campum, ut tam æstatis calore quam hiemis rigore decoctus, et sementis tempore dentata crato glebis auritis in pulverem redactus, semine suscepto abundantiore diebus messis suo cultori exhiberet frugem. Dum ergo cupitum perageret opus, ecce astitit ei quidam in schemate monachali, qui utrasque illius manus tenens, bifurco quo aratrum tegitur, tam fortiter astringit ligno, ut sanguinem per omnes ejus unguis eliceret, et rusticus idem aliquo prorsus pacto eas divellere ab eodem nequiret ligno. Quo facto, qui apparuerat monachus, nequaquam ulterius sibi est visus. Ille, pariter dolore nimio arxius et rubore confusus, hæsitabat quid ageret. Concurrentibus vero quibusque, et tanto stupentibus prodigio, cognoverant enim per bubulcum, qui effrenato animo eis intimaverat, detegit quid viderit, manifeste videntibus quid sibi acciderit. Conjectantes itaque qui accurrerant ex circumstantiis, ex monachi videlicet oromate [viso] et diei festi ipsius violatione, monachorum duces hanc ultionem de præsumptore tanti facinoris patrasse, hortantur, quatenus votum eidem Patri faciat, se solemnitates illius, quo advixerit tempore, nunquam temeraturum, monasterium ejus petiturum, pœnitentiamque tanti commissi acturum. Vovente hæc illo, et omnibus quæ tantæ rei stupor inexpertus attraxerat, Dominum omnipotentem pro eo exorantibus, Patremque Benedictum lacrymabili

(5) Vigebat adhuc sæculo XI duellum in causis monachorum, ut patet tum ex hoc loco, tum ex aliis pluribus. Quædam exempla profert Andreas Chesnius in notis ad bibliothecam Cluniacensem; quædam item Acherius noster in notis ad Guibertum. Memorabile est hanc in rem diploma Ludovici sexti Francorum regis, Theobaldo abbati Fossatensi concessum anno 1118, ut servi ejus monasterii *adversus omnes*

homines, tam liberos quam servos, in omnibus negotiis liberam habeant testificandi et bellandi licentiam. Id postea prohibuit Gregorius papa IX litteris datis ad abbatem et monachos Fossatenses.

(6) Umbo clypei, ubi manus inserenda, vulgo *boucle*, unde Gallice nomen clypei *bouclier*, ex Bollandiana notatione.

voce crebrius inclamantibus, ut misero misereretur, A relaxata sunt manus illius, et cepit astare solutus, qui ante paululum invisibilibus loris tenebatur astrictus. Indicibili ergo exhilaratus gaudio, votum quod fecerat, efficaciter implere studuit. Nam Florianum tendens, presentavit se abbati Rainero (7), fratribusque in die octava ejusdem festi, dum celebraretur missa, referens quam magna in se ostendisset Dominus omnipotens magna per sui fidelis Benedicti merita. At illi, magna tripudiantes letitia, tota cordis instantia Salvatori laudes proclamant, magnum Patrem magnis extollentes praconis, eique in quo tantum ostensum fuerat miraculum, salubribus correcto verberibus licentiam tribuentes regredi ad propria: cognoverat enim, nequaquam sui sacerdotis spernenda sibi monita, quoniam de talibus dicit Salvator. *Qui vos spernit, me spernit; et qui vos audit, me audit* (Luc. x, 16).

CAP. XIII. — *Mulier contracta erigitur*. In territorio Trecassino quoddam habetur praedium juris ejusdem Patris super Sequanam fluvium, ob oratorium in illius honore inibi constructum Sanctus Benedictus super Sequanam nuncupatum. Porro habitabat in eo mulier, Maria nomine, quae diutino detenta languore spina dorsi contracta, effecta fuerat curva, ita ut nullo pacto suos versus caelum erigere valeret vultus. Haec indigena ipsius praedii, de familia ejusdem Patris originem trahebat. Multis itaque in eadem curvitate permansis lustris, desperaverat jam de sua salute, nequaquam audens opinari, se ulterius posse subrigi. Quadam ergo die Dominica, dum in eodem oratorio astans cum caeteris missae celebrationem audiret, legereturque Evangelium, nodis spinae qui diu de suo desciverant loco in antiquum remeantibus statum, dorso in breviorum modum retracto, ventreque qui per multum tempus contractior fuerat, in longius spatium extenso, cepit subito stare erecta, quae per longa jam tempora ambulaverat prona. Stupentes omnes qui aderant, quique eam ab infantia noverant, et ipsius infirmitatis conscii fuerant, tam insperatum remedium, palmas ad caelum tendunt, summum opificem per sanctum Benedictum laudantes, qui suum auxilium ejus impendere dignatur veneratoribus. Mulier denique illa multa laude meritum ejusdem attollens Patris, in ea quam receperat, sanitate perseveravit usque ad suae terminum vitae.

CAP. XIV. — *Monacho loquela reddita ad confessionem. Praepositi officium. Confessio, etiam venialium. Confessionis dilatae poena. Optimum consilium. Viaticum*. Cum sint reliqua quae scribimus misericordiae opera, per Patrem Benedictum ab omnipotente Domino misericorditer impensa, unum tamen

(7) Rainerus abbas coronationi Philippi regis interfuisse memoratur anno 1059.

(8) Praepositurae siquidem eo fine institutae sunt, ut praepositus uno aut altero socio adhibito praedium aliquod procuraret, uti alias dicendum uberius, Deo dante. Interim lege Broweri librum primum Antiquitatum Euldensium cap. 7.

quod proprie dici valeat misericordiae opus, referre dignum duximus, tam pro sui dignitate, quam pro congrue sumenda imitatione simili jure, si aliquando fuerit necesse: et ut clarius liqueat pia miseratione Patris Benedicti, quam propensius impendit eis, qui levi Christi jugo sua subdere festinant colla, illius provocati magisterio. Quidam ergo nostrae congregationis monachus Humbaldus dicebatur, qui aetate juvenis, dum in suis actibus strenuus videretur, quarundam possessionum Florianensi loco subditarum adeptus est tutelam, Almeri-Curtis videlicet, ac earum quae ei subjacent. Quibus cum fere annis tribus perdurasset praepositus (8), disposuit aliquando more solito Florianum revisere, gestiens nosse, utrum omnia apud suos concives agerentur prospere. Coeptum B itaque iter agens, contigit ipsum in via graviter infirmari; sed nullatenus molestiae cedens, licet quotidie languor ingravesceret, tandem moribundus, nimio taedio fatigata Florianum sui compos desiderii intulit membra. Ubi dum morbo contractis viribus in lecto decumberet, visitatus a fratribus, admonetur, quatenus sui memor in extremis, abbati seu cui liberet seniorum, propria confiteretur peccata. Qui corvinam aemulatus vocem, cepit promittere in crastinum se quod monebatur acturum. Miror nimirum, quae oblivio illius insederat menti, cum id maxime studium omni fore debeat Christiano, praesertim monacho, si peccaverit, quod humanum est, ut statim currat ad medelam, confitendo scilicet proprium alicui religioso commissum. Quod si etiam a noxiis criminibus Omnipotentis munere immunis habetur, humilitatis tamen est custodia, reum sese credere, et confiteri omni hora juxta legis suae sancita (Reg. S. Bened. cap. 4): tunc vero praecipue, cum pulsatur vel modica molestia, quatenus semper de se securior existat. Is ergo, de quo dicere coeperamus, aegrotus, a suis etiam intimis iterum atque iterum de eodem pulsatus amicis, cras semper differendo sicut et caeteris promittebat. Neque aliquo ab ipso potuit extorqueri pacto, confessionis remedia sibi velle adhibere. Hoc tandiu respondit, donec amissa voce protinus loqui destitit. Comperientes deinde fratres ipsum obmutuisse, consternati animo, ignorabant quo se verterent, metuentes fratris illius conscientiam alicujus maximi facinoris macula pollutam, quod nec in extremis ausus fuerit manifestare. Mota ergo in capitulo quaestione, quid agi deberet super hac re, formidantibus omnibus de fratris illius salute, unus eorum nomine Gauzbertus (9), vir timoratus, qui etiam abbatis officio functus fuerat, sed sibi subjectorum mores nequaquam emendare valens, renuntians nomini quod incassum tenebat, Florianum amore Patris Benedicti expetierat, taliter

(9) Gaurbertus in editis, mendose. Is abbas fuerat, ni fallor, Ferrariensis, cujus mentio in Vita sancti Aldrici episcopi Senonensis, supra. Id si ita est, longe extra ordinem positus est in editis, ubi sextus decimus habetur. Sane ejus tempore maxime laxatam fuisse regularem disciplinam, patet ex praedicta Vita. Quod satis convenit in hunc locum.

intulit : *Miror, vos, fratres, viros sapientes super hoc negotio sic pendulos, cum habeatis in præsenti tantum patronum legis vestræ sancitorem, prærogativa miraculorum præclarum. Si placet itaque vobis meum consilium, ingressi monasterium (10), coram ipso terræ prosternamur : placemus per ipsum iram summi iudicis cantata litania cum septem psalmis.* Audita, fratres, sapientis viri exhortatione, acclamant quod suggererat debere fieri. Ergo prostrati pavimento ante tumulum Patris, psallebant litanias cum septem psalmis. Quibus expletis, conjungunt fratri ægrotanti fratrem quemdam sane mentis virum, nomine Milonem : qui, dum eum nomine proprio vocasset, ille quasi de somno mortis evigilans, oculos aperuit, et sibi protinus resumpto sermone respondit; deinde admonitus, sua confessus est peccata. His peractis, viaticum suæ salutis, corpus utique et sanguinem Domini, accipiens, vita decessit. Fratres vero exhilarati oppido, gratiarum actiones retulerunt omnipotenti Domino, qui tam magnifice subvenire dignatus est per eos fratri perituro, Patris Benedicti merito.

CAP. XV. — *Prædo excommunicatus. Excommunicatione sprete male perit.* Albericus unus ex primoribus castri Castellionis (11) quod est situm super Lupam fluviolum, vesaniæ stimulis agitatus, creberinis deprædationibus prædia sæpius dicendi Patris devastabat, maxime illa quæ Curti Matriniacensi (12) adjacent. Qua de re, mandaverunt sibi tam abbas Rainerius, quam fratres sub eo degentes, ut commissa corrigeret, et de cætero adversus Patrem Benedictum talia committere caveret. Qui pro nihilo ducens mandata, pessimis adjecit pejora. Dolentes vero fratres Patrem sæpius noninandum contemptui haberi, et famulos suos extenuari; inito consilio concorditer prædonem illum cum sibi in hoc scelere participantibus anathematis mucrone, ni cessaret, et neglecta emendaret, multarunt (13). Idem autem in malis perseverans, eorum excommunicationem quasi aliquod frivolum despexit : induratus animo, neglecta neglexit emendare, et a sua perversitate noluit cessare. Proinde Omnipotens qui clamores humilium nequaquam spernit, et qui gemitus viduarum et pupillarum ex alto prospicit, dignatus est consolari sub hac anxietate servos suos. Contigit enim, ut supra-fatus prædo ductaret exercitum comitis Theobaldi super habitatores castri, quod a sæcularibus viris, turpi censetur vocabulo : a nobis vero quibus prohibitum est turpiter loqui, Malumtalentum vocatur. Qui, dum dux in primo agmine iter faceret, propter curtem jam dictam Matriniacensem, exterriti qui eam inhabitabant, videntes hominem sibi infestum cum tanta adfore militum multitudine, exierunt ei

A obvii cum armis, in locis videlicet opportunis ejusdem vici, ne patentibus sibi aditibus, valeret eis aliquid inferre discriminis. Unde indignatus ille nequam, comminatus est cum multo juramento, perfecto negotio quo tendebat, se omnes eos captos ducturum, insuper et vicini eundem incensurum. Cui viri illi respondentes, dixerunt : *Te quidem palam est multum posse et velle nobis nocendi habere. Potens autem est Deus, meritis Domini nostri cujus servi sumus Benedicti, ab interminatis a te poterit liberare nos calamitatibus.* Ille cum voce minaci equo calcaribus concitato, quo tendebat perrexit miser. Qui cum Patrem Benedictum debuisset supplici voce, ut ei in auxilium esset, in tali discrimine ne periclitaretur, exposcere, contestatus est servos illius in prædam se minaturum, bona eorum direpturum, et habitacula igni crematurum. Dum ergo pervenisset ad castrum superius relatum, adorsus illud cum prima quam regebat cohorte (reliquus enim exercitus cum comite longe post sequebatur), coepit sagittis et diversis missilibus eos qui intus erant infestare. Armati vero egressi portas castri ejusdem indigenæ, in eo quod accidit, probati sunt strenue restitisse. Tendens enim quidam adversæ partis arcum, jecit sagittam in Albericum; qui ea ictus, super unum suorum genuum, mox de equo cui insidebat, ita proclivus corruens, ut galea telluri illideretur, exspiravit, et quas incassum adversus Patrem nostrum effuderat mias, perire permisit; nihil nempe post vulnus acceptum loqui valuit. Hujusmodi retributionem superbo Deo ultionum Dominus reddidit. (*Psal. xciii*).

CAP. XVI. — *Excommunicatus solutus post mortem. Alius prædo male erit.* Seguinus quoque hujus Alberici, de quo supra retulimus, tam carne quam malitia germanos, nullatenus terrificata morte sui fratris territus est. Denique sceleratione fratre evasisit, majora adversus Patrem nostrum præsumens, multimoda crudelitate in famulos ejus grassatus. Qui post necem fratris, pro absolutione ejusdem Floriacum pervenit, et ea impetrata sponponderat se de cætero fidelem futurum, et de propriis multa largiturum. Sed omnia mentitus, pro fideli infidelis, pro largitore raptor effectus est. Hic ergo devium fratris iter ingressus, coepit et ipse rapinas exercere de Patris Benedicti possessionibus, ipsius famulos quos poterat capiens, et eorum bona diripiens, tanquam ultionem fratris de Patris Benedicti expeteret famulis. Qui et ipse sæpius admonitus a sua cessare debere malitia, nullo modo acquievit. Ad extremum dum quadam die prædas de terra quæ Curti Matriniacensi adjacet, agens, suillum gregem minasset, directi sunt ad eum qui sua repeterent, et emendationem suaderent; qui abeuntes, invenerunt eum in

(10) Id est ecclesiam, ut ex contextus serie manifestum est.

(11) Vulgo *Châtillon-sur-Loin*, supra urbem Montem Argi ad Lupam annem in Burgundicæ pago Wastinensi, *le Gâtinai*.

(12) Curtis Matriniaci infra, vulgo *les Cour Mari-*

gny, diocesis Senonensis sub decanatu Wastinensi; ad quem etiam pertinet Bordellum, quod, si non fallor, *Malumtalentum* auctor inferior vocat religionis causa. Matriniaci meminit Adrevaldus non semel.

(13) De excommunicandi ritu per id tempus servato dictum in præfatione hujus Sæculi.

sua domo. Erat autem ipsa domus lignea turris, quippe vir potens erat, ex nobilioribus indigenis ejusdem castri cujus fuerat et Albericus. Turris ergo illa in superioribus suis solarium (14) habebat, ubi idem Seguinus cum sua manebat familia, colloquebatur, convivabatur, et noctibus quiescebat. Porro in ejus inferioribus habebatur cellarium diversi generis retinens apothecas, ad recipienda et conservanda humani victus necessaria idoneas. Solarium vero pavementum, ut moris est, compactum erat dolatilibus trabeculis, quæ parum quidem habebant spissitudinis, sed aliquantum latitudinis, plurimum autem longitudinis. Denique in hoc solarium qui missi fuerant, prædictum virum reperiunt; qui eum convenientes, quæ injuncta fuerant mitiori sermone ei cœperunt recensere. At ille his quæ mœndabantur, minime intendit, sed efferatus animo, ore respondit furibundo, inquiring cum terribilibus juramentis velle se injecisse monasterio Sancti Benedicti tantarum virium ignem, qui turres ejus combureret, et quasque ei contiguas ædes depasceretur. Hæc loquebatur stans in summo unius trabeculæ, quibus, ut diximus, solarium pavementum consistit. Quæ vix venenato evomuerat ore, cum trabeculæ, cui pedibus insistebat, caput ruit, sublata in altum altera ejus extremitate; ille vero deorsum capite corruens, tali lapsus est casu ut caput ejus inter duas arcas quæ in cellarium (quod subesse solarium diximus) erant, infligeretur instar cunei ligno impacti, reliquo corpore super unam earum arcarum rejecto. Facto clamore, famuli domus in cellarium ruunt; reperiunt autem dominum suum contractis cervicibus animam exhalasse. Quem reportantes ad superiora, pro ejus morte subita amarissimas fundebant lacrymas. Hoc exitu obstructum est os loquentis iniqua (*Psal. LXII, 12*), renovata est in hoc perfido antiqua ejusdem Patris potentia, dum corruente Florentio tota domus fabrica mansit illæsa, præter solarium, cui idem Florentius insistebat (*GREG. lib. II Dial. c. 8*). Sic et isto ruente tota turris fabrica permansit integra, sola trabecula, cui superstabat, ruinam passa.

CAP. XVII. — *S. Benedicti cœmeterii immunitas. Annæ raptæ pœna.* Est quoddam prædiolum in Leomansi pago, quod vocatur Alsonia (15), Patri Benedicto a Leoberto viro probo olim attributum; ubi tantam miraculorum frequentiam idem Pater per gratiam sibi a Deo largitam ostendit, ut omnes ipsius nationis homines eundem locum in maxima devotionis veneratione excolant. Denique cruces aliquantum excelsas per gyrum cœmeterii posuerunt, quas nemo suum persequens inimicum, quamvis exitiali ejus odio detentus, transgredi audeat, si ad

(14) Superius conclave significari nomine solarium sexcentis exemplis constat. Egregium habetur in diplomate Guntchramni regis pro conditione Cabillonensis monasterii Sancti Marcelli, ubi præcipitur, ut solarium cum caminata illi de Gergetiaco et de Alciato faciant.

A ecclesiam in eodem loco constructam confugium fecerit. Fugitivi denique, homicidæ, et quiconque aliqua alia reatus sui anxietate cogente ad eundem confugerint locum, immunes existunt, quandiu infra cœmeterii terminos sese continuerint. Nemo aliquid furari, seu aliquam fraudem de qualibet re alicui facere in eodem audeat atrio. Contigit ergo die quadam, venatores Adelardi cujusdam nobilis viri, advocati videlicet illius prædii, venatu redeuntes, fessos ibidem cum suis resedisse canibus. Cumque non haberent unde suis pastum canibus exhiberent, querimoniam suam ad Isaac quemdam prudentem referunt virum, quem fratres Florianenses ipsi præfecerant possessioni. Qui dum se ignorare quid agere valeret, respondisset, inquit illi, de annona Patris Benedicti, quæ in eodem reservabatur loco, unum sextarium se præsumpturos, ut inde cibum præpararetur canibus. At ille infert nequaquam impune id eos posse perficere; suum vero nullatenus super hac temeritate habere consensum, timere ne pœna huic præsumptioni mox adfutura in se, si accideret, relaberetur. Illi, quæ dicebantur pro nihilo ducentes, ut animo conceperant, annonæ quantum sibi videbatur auferunt, attritu molarum in farinam redigunt, suis exinde pastum belvis conficiunt. Quos talibus saturos alimentis, imminente nocte, una includunt domuncula. Diluculo autem de suis cubilibus exsurgunt, solitam ventioni operam dare cupientes, adeuntesque cubiculum, in quo suos recluserant canes, januam eis patefaciunt; et introsipientes, vident eos vita defecisse, alios pavimento toto prostratos corpore, quosdam resupinato ore mortuos jacere, alios parieti domus anterioribus vestigiis inhærere, reductis capitibus in terga. Quod cerneutes, clamore sublato fœmora sua palmis alii quatunt, alii complexis manibus sonitum grandem cum voce querula emittunt; timebant enim pœnas a domino suo pro amissione canum juste sibi irrogandas. Diu ergo stupidæ admirationi vocibus questuosis immorati, tandem recedunt, domino suo infortunium quod sibi acciderat, et quam severus ultor Pater Benedictus in eos exstiterat relaturi.

CAP. XVIII. — *Simile de prato.* Alio quoque tempore, dum milites propter eundem viculum hora jectandi iter carperent, diverterunt illic; dumque alii cibos et quæque commensuris apparent idonea, unus eorum suo inquit armigero: *Cur, hominum inertissime, tanta te oppressit ignavia ut aliqua non subministres tuis equis pabula, quandiu procurantur epulaturis necessaria?* At ille se nescire dicit a quo quidquam feni vel palearum deposcere possit. *Vade, inquit, in pretium S. Benedicti, quod huic adjacet*

(15) Alsonia, *Ausson*, vicus est diocesis Senoniæ in decanatu S. Florentini, cujus vici ecclesia pendet a monasterio Florianensi. Istic proinde statuendus est pagus *Leomansis*, si hic non erravit typographus, rectius *Leomensis*.

villæ, et collecto herbæ fasce, quem solus valeas collo equi imponere, deser, et tuis appone animalibus. Ille præceptis domini sui parens, mutuata falce a quodam in pratam evolat, herbam totis viribus resecat, ut quantocius repedare valeat, ne sociorum defraudetur epulis. Interea dum ille illicito instaret operi, vidit eum quidam de pagensibus, et accurrens otius, rantiavit prædicto Isaac villæ præposito: erat enim pratam illud contiguum domui ejus. Intuitus autem Isaac armigerum falce gramen prati præcidentem, a longe excelsiori inclamat voce: *Quisnam es, o homo nescie, qui contra fas temerator ingressus es sancti pratam Benedicti? eyedere, pestifer, velocius, nã divina ultio celerius te disperdat.* Ille autem voces contemnens monentis, in hæc lucrida prorupit verba: *Sanctus, ait, Benedictus hac vice hoc modicum mihi indulget facinus.* Et facta herbæ fasciculo, suum repetiit hospitium, suis animalibus exhibens pabulum. Deinde festinus properans ad domum, ubi sui convivabantur comites, et ipse convivatus est cum eis. Consumptis itaque dapibus finitoque jentaculo, proprium unusquisque conscendens equum, tendere festinant quo disposuerant. Contemptor autem Benedicti Patris postremus omnium de villa egrêditur, credo aliquantulum herbæ superfuisse, quam ut suis consumeret equus exspectabat: et ipse demum ut suis conjungeretur sociis, qui longiuscule jam aberant, equo calcaribus admissis eos insequi conatur; sed antequam de villa exiret, equus præceps in terram cadens, collisa cervice, mortuus ruit. Eques, qui ei insidebat, et ipse labitur; contractoque fœmore, ab humo, nisi aliorum ulnis sublevatus, surgere nequivit. Concurrente turba ad tam subitam divini examinis vindictam, et ipse Isaac adfuit, increpans miseram his verbis: *Nonne tibi dixeram, miserabilis, B. Benedictum suas injurias nequaquam diu dimittere inultas? sed, quia mihi credere renustii, ecce contritis membris jaces inutilis.*

CAP. XIX. — *Pœnitens ferro constrictus, Floriaci solvitur.* Quidam pro admissis a se criminibus, metuens diem extremi examinis, ut summi judicis sibi metum placaret, sua ferro (16) ligari fecerat brachia: et quamplurima peragrans terrarum spatia, sanctorum expetiit loca multo: um, gemitibus exorans crebris, quæ ipsius redarguebant conscientiam, deleri scelera. Porro hoc per aliquot vigilanter continuans recursus annuos, licet fideliter astipulari debeat, quorum memorias beatorum adierat, eos Omnipotentem pro absolutione facinorum ipsius exorasse, tamen nullius manifestam opem persensisse videbatur. Hæc etenim illius exstabat fides, ut postquam a pio judice ejus remitteretur peccatum, mox subsequeretur solutio brachiorum. Dum ergo circumquaque discurrir, Patris Benedicti suffragium sibi utile fore confidens, Floriacum attigit: et ma-

A jorem ingrediens ecclesiam, in qua ejusdem Patris sacratissima requiescunt ossa, devota precum libamina ante singulas perulustrando aras Deo offererat. Perveniens autem ad aram (16*) Dei Genitricis, quæ pone se habebat altare sæpius nominandi Patris, protensis in cœlum manibus omnipotentem Dominum precabatur attentius, sua sibi relaxari debita, Dei Genitricem cum eodem Patre frequentius invocans. Et dum intentus eidem esset orationi, subito rupto clavo quo ferreum constringebatur vinculum, ferrum in pavementum dato crepitu resilivit. At ille solutum se cernens, et in eadem solutione visibili peccaminum invisibilia vincula relaxata intelligens, exhilaratus oppido indicibili tripudiavit gaudio, prolamans omnipotenti Domino laudes, ac B Dei Genitrici Patrique Benedicto innumeras reddens gratiarum actiones.

CAP. XX. — *Pestis remissa delatis reliquiis S. Mauri, pedibus nudis.* Exigente mole peccaminum, accidit aliquando ferventissimam per aliquot menses continuari siccitatem, sidere solis suo fervore omnia acrius solito perurente. Unde contigit Floriacenses graviter affligi, durissima per aliquantum temporis in homines desæviente pestilentia. Cerneres domos vacuas pereunte subito patrefamilias cum prole et tota clientela; promptuaria vino redundantia, arcas tritico videres refertas; et non erat qui attingere auderet, arescentibus hominibus præ timore qui supervenerat universis. Quippe eum cum quo modo loquebaris, mox aspiceres vel audires interiisse inaudito necis genere. Sentiebat aliquis sese pungi subita punctione, vel in humeris, vel in brachiis, seu femore, pectore, ventre; et exemplo in terram corruens, moribatur. Hæc intemerabilis lues aliquot menstruis recursibus Floriacum obtinuerat. Decreverunt itaque tam fratres quam cuncta ejusdem loci plebs, sacra celeberrimi martyris Mauri membra cum litanis processionaliter deferre ad matrem ipsius burgi ecclesiam, quæ in honore testis Christi Sebastiani eidem Christo dicata erat, confidentes Salvatorem meritis sui fidelis, cujus reliquiæ deportarentur, precibusque Patris Benedicti placatum, plebi suæ miserturum. Conducto ergo die, discalceatus pedes, lacrymis perfusus, tam sacer ordo quam populus, cum parvulis et mulieribus, beati martyris membra duobus ex clero pro consuetudine in humeris gestantibus, cum litaniarum supplicatione ad supradictam perveniunt ecclesiam, ubi quanti profusi gemitus ex intimis cordium fuerint, quantæ lacrymæ effusæ, quanta precum vota omnipotenti Deo oblata, nimium difficile est prosequi. Expleta ergo ex more missarum celebratione, redeunt quisque ad sua, præstolantes omnipotentis Dei immensam clementiam, quæ non diu absui. Namque mox sicco excluso Aquilone, humidus

(16) Plura ejusmodi pœnitentiæ exempla, quæ adhuc sæculo XI vigeant, vidimus in præfatione Sæculi II num. 41, et in lib. III De gestis S. Conwojo-

nis abbatis supra.

(16*) Altare matutinale vocant, quod hactenac pone altare sancti Benedicti visitur.

Auster libero volatu Florianos perfans campos, omnia rorifluis humectavit pennis, quæ solis fervor arida reddiderat, largo imbri irrigans sola. Corpora quoque cum hominum, quam reliquorum animalium, grato relevans temperamento, omnem prorsus in eis exstinxit ardorem. Cessante itaque immoderato solis fervore, cessavit et pestis invisa; nec deinceps, præter consuetum morem, in eodem aliquis loco eo tempore obiit. Porro, qui a tanta liberati fuerant clade, totis præcordiis omnipotenti Domino debitas persolvunt laudes, beato martyri Mauro Patrique Benedicto meritis agentes gratiarum actiones.

CAP. XXI.— *Simile. Feretrum vino lotum.* Paucis diebus revolutis, eadem pestifera lues invasit incolas castri, quod Gordonicum vocatur, in pago Biturico situm. Sole denique vires solito majores exerente, tanto ardore Gallicam regionem torruit, ut fontes qui toto pene hactenus ævo fluxerant, siccati, nequaquam consuetum suis potum præbere sufficerent accolis. Tellus vero hiulcis passim fissa rimis, pandebat hiatus creberrimos et solito profundiores. Proinde amnes largiflui, qui instar abyssi magnæ oneriferas vectare consueverant naves, exsiccatis alveis, amisso navigii usu, transitum duodenni præhebant puero, si necessarium foret pedibus transire. Quid de pratorum retexam exustione, quæ viroris decore, ætatis tempore vestiri solent graminibus, speciem lapidis smaragdini æmulantibus, quæ æstu solis attrita sic aruerant, quasi nunquam aliquid humoris habuissent? Porro tot et tantas nostræ ætati inexpertes ærumnas comitabantur mortifera lues, quæ humanorum corporum innumeras quotidie dabat strages, quæ lues maxime incolas supra fati angebat castri, cum reliquæ clades pene toti dominarentur Gallico orbi. Nihil in eo apparebat castro, nisi mortis imago; omnia plena luctus, plena mœroris, plena doloris. Nusquam risus, nusquam cordis lætitia, nusquam vultus hilaritas; omnes submissis in terram gradiebantur oculis. Non ibi exaudiebantur voces exsultantium, non mulierum tiunuli conerepabant cantus choros ducentium. Nulla in plateis plebis frequentia; et mirum quod in tam populoso oppido vix rara aut nulla, metu mortis euntes percurrente, videres conventicula. Decor mulierum, puerorum lascivia, juvenum petulantia, variis vestium ornatus in pullos commutatus fuerat amictus. Nec immerito: vix enim aliqua immunis a cadavere inibi reperiebatur domus. Quippe cum quo aliquid tractabas modo homo post paululum fiebat cadaver. Moriente aliquo, querere solemus vespillones, qui defuncto procurent sepulturam; ibi vero antequam scrietur qui in eis mortui poni deberent, quamplurimæ ab illius officii ministris fiebant fossæ, certis nullatenus mercede sui laboris se posse fraudari. His et amplioribus oppidani jam dicti castri coarctati malis, tandem rediit ad memoriam qualiter omnipotens Dominus per beatum martyrem Maurum, comitantibus Patris

A Benedicti meritis, de cruentissima peste superioribus annis Florianenses liberavit. Consilio ergo inito decernunt prudentes Florianum dirigere viros, qui communes populi preces fratribus intimarent Florianensis, quatenus Christicolæ suffragari non differant plebi gregatim pereunti, deportato corpore ad eos jam dicti martyris cum Benedicti Patris reliquiis. Venientibus ergo Florianum legatis, et rem pro qua venerant ex ordine propalantibus, dærum quidem fratribus videbatur gloriosum martyrem Florianum extrahere, et vel modico terrarum ab eo divelli spatium, cum post sanctissimum Patrem in ipso maxima spes illorum sita foret. Durius tamen quibusque sanioris consilii visum est, si tantam plebem, præsertim Patris Benedicti dilectricem, perire sinerent, maxime cum certum haberent celeriter illi posse subveniri, et fides petentium hoc apud se retineret. Assumpto igitur quidam religiosorum fratrum celeberrimo martyre cum sacratissimis Patris Benedicti pignoribus, honesto comitum tam clericorum quam laicorum vallati agmine, ut tantum decebat martyrem, ad destinatum perveniunt locum. Comperito Gordonicenses ad quos tendebant eorum adventu, obviam ruunt omnis sexus omnisque ætas; senes jam decrepiti, incurva baculo sustentantes membra, pueruli etiam, quos modo ætas ad frequentationem habiles reddiderat, quibus poterant verbis, ad accelerandum sibi optulari rogabant. Immensum namque gaudium eorum replebat corda, quoniam quas toto mentis desiderio videre exoptaverant, beatissimi videlicet Mauri aspiciebant reliquias, securi jam de sua per eum salute quem apud omnipotentem Dominum tantum audierant posse. Occurrunt etiam cum maximo tripudio Sancti Satyri canonici, albis induti vestibus, superamicti holosericis cappis, crucibus, cereis thuribulisque thymiamate vaporantibus præmissis. Deducitur beatissimus martyr hac populi frequentia usque ad castri superiora, quod situm est, ut recolunt qui viderunt, in prærupti colliis eminentia. Expositis ergo in planitie ejusdem oppidi cupis, deferretur vinum certatim in amphoris et aliis vasis deportando vino aptatis, et funditur in eis, quatenus loto feretro quo beati martyris continebantur membra, ex illa potionem (*saint vinage*) quasi de ipsis sacris condita membris, velut de confectione aliqua medicinali omnes potarentur. Videntes nimirum catervatim confluere universæ ætatis sexum, deferre cyathos, scyphos, crateras, et cujusque generis vascula ad suscipiendum potum. Suscepto ergo in suo quisque calice illius medicaminis haustu, nequaquam aliquid, ut fieri assolet, exinde domi residentibus deportabat, priusquam sufficienter reficeretur, metueas si vel modica postquam suscepert, morula intercederet, ne subita lues se perimeret; etenim qui amplius ex eodem potum haurire poterat ampliolem, salutem sese promeriturum sperabat. Refecti igitur eo affatim omnes, (cæterum idem castrum præ ceteris vino abundat, et gaudium erat cuique qui illud præbere valebat) re-

gant obnixæ quo beatus martyr per vicus et plateas ejusdem circumferatur oppidi, ut pestifera lues ejus præsentiam fugiens, a cunctis ipsius pelleretur angulis. Hoc facto cœpit extemplo ventus leni spiramine aorem in nubes cogere, polus deinde obscurari densitate nubium. Nec mora, ut solet in Aprili descendere pluviale aurarum susurrio, imber gratissimus placido lapsu sese infudit sitiëntis telluris in gremium, depellens nocivum, qui diu lugubri dominatus mundo fuerat, solis ardorem. Porro expulsa mox clades illa mortifera, quæ multas mortalium strages illis in locis inexperto ediderat more, lustrante fines illos beato martyre, neminem hominum inibi insueto deinceps modo ausa est attingere. Denique eruti ab immani periculo, non est in promptu dicere quanto tripudiabant gaudio, persolventes laudum cantica omnipotenti Domino, qui per suum fidelissimum testem a subitæ mortis discrimine dignatus est eos eripere. Nostri nihilominus legislatoris amore devincti, ejus meritum sublimis attollunt præconio vocis, qui tantum habere meruerit contubernalem, per quem, ipsius Patris junctis precibus, imminèntem evaserint mortem. Proinde quanta fuerint munerum donaria, quivis pendere potest, dum unusquisque præcipua quæ habet, offerre festinat, ne alius se devotior appareat. Siquidem per triduum detinent suum salutiferum hospitem, ut certiores facti de concessa salute, nulla jam formido ipsius pestis in eorum resideret mente. In quarto demum die cum hymnis et canticis tanto martyre dignis ejus persequuntur feretrum per longius viæ spatium valedicentesque illi ad propria sunt regressi. Fratres itaque Floriacum repedantes, narrant residuis quæ fecerit magnalia Dominus omnipotens fidelium suorum meritis. Qui gratulabundi laudes exinde referunt omnium Creatori, beati martyris Patrisque sui precibus sese commendantes attentius.

CAP. XXII. — *S. Mauri brachia, ubi. Perjurus punitus. Juramentum super reliquias.* Nulli videatur onerosum, si duo subnectamus capitula, ad laudem hujus præsentis sanctissimi martyris, referentes mira, quæ per eum omnipotens Dominus ostendere dignatus est opera in duabus longius a se remotis regionibus, in quibus ejus sacratissima continentur pignora. Prius tamen compendiose intimandum rem ignorantibus. Quoniam dum ipsius honorandæ Floriacum translata forent reliquæ, fratres Floriacenses duo venerabilia ejus brachiorum ossa in duabus sui juris possessionibus posuerunt, ad subsidium videlicet et tutelam earum, quarum altera Diacus (*Die*) nuncupatur, in partibus sita Burgundia, territorio videlicet Tornodorensi, alterius, licet minus consequens in scripta adnotari habeatur

(17). Nempe Guillelmo ejus nominis octavo, aliis nono, qui in loca sancta profectus est anno 1101 cujus vexillum feruntur triginta millia armatorum secuta, teste Orderico Vitali in Historiæ lib. x. Guillelmi uxor Philippa Mathildis, ut notarunt Socii Bol-

A vocabulum, quoniam est barbarum; tamen, sicut profertur, barbare adnotavimus, vocatur itaque Pontons, in regione posita Guasconia. Ergo apud Diacum quidam ejusdem loci habebatur villicus, nomine Joscelinus, qui dum in multis aliter quam oportebat ageret, extricando suorum censum dominorum, usurpando per fraudem redditus agrorum, subripiendo bona rusticorum sibi commissorum, post plurimas objurgationes, quibus ut se a suis pravis corrigeret actibus communitus, quia nequaquam emendatus est, a Rainerio ejus possessionis tunc præposito, postmodum abbate, quarundam causarum rationem reddere cogitur infideliter a se gestarum. Judiciario deinde more ventilata earum rerum questione, definitum est eum debere juramento sibi objecta refellere, quia inficiabatur omnia illa de quibus criminabatur. Respondet ille se alacriter jusjurandum facturum. Nec moratus diutius jam dictus præpositus, jubet afferri coram superius memoratis beati martyris reliquias. At miserabilis Joscelinus, quamvis eum sua reprehenderet conscientia, formidine præpositi sui compellente, præsumit sacris pignoribus temere manum imponere. Peracto vero sacramento, sicut dictaverant qui illud fieri adjudicaverant, improbus pejerator jam securus, quoniam illico minime ipsum perculerat divina ultio, hilari vultu, procacibus verbis, quam prolixam habebat barba mento tenuis comprehensa: *Per hanc*, inquit, *barbam salvum feci sacramentum.* Quo dicto, tota veluti eam comprehenderat manum prosecuta est barba reliquo quo vixit tempore, mento penitus perseverante in barba privatione. Manifestata igitur luce clarius ejus infidelitate, justo judicio amissa villicatione, ulterius nec ipse, nec soboles ejus potuit villicare, expertus beatum martyrem admirandæ virtutis fore, quem prius debita nequaquam veneratus fuerat reverentia.

CAP. XXIII. — *Ecclesiæ violator punitur. Pictones audaces.* Præterea comite (17) Pictavensium in expeditionem Hierosolymitanam multa armatorum millia ducente, uxor ipsius curam agebat provinciarum potestati suæ subditarum. Unde factum est, dum Guasconiam peragraret, ut transmeata Garunna fines ejusdem regionis attigeret, in quibus positus est locus superius memoratus, Pontons (18) videlicet, in pago Ausiensi, super flumen Adurcium, ditioni Floriacensium fratrum subditus, ubi, ut diximus, jam dicti celeberrimi martyris reliquæ habentur. Invitante igitur itineris necessitate, comitissâ militum vallata phalange hospitium ibidem accepit. Comperto ergo ante triduum Pictavorum adventu, incolæ eorum locorum, metu ipsorum, quoniam dominationem eorum valde exosam habent, omnia sua quæ in ecclesiam inferri licebat, advehunt, et in or-

landiani.

(18) Vulgo *Saint-Maur de Pontons*, qui prioratus in libris editis dicitur esse diocesis Aginnensis, rectius hic Ausciensis, *d'Anch*, siquidem situs dicitur super flumen Adurcium, vernacule *l'Adour*.

torio ejusdem possessionis congerunt, vestium diversas species, alimenta, et cætera humanis usibus accommoda. Hospitati itaque Pictavi audiunt provinciales omnia sua, ut dictum est, in ecclesia coniecisse, cæteris (quamvis sit præceps eadem natio ad au lenda quæque illicita) sacrum tamen formidantibus temerare locum, unus eorum audacior reliquis, prorumpens in ecclesiam, saccum frumento plenum humeris imponens suis, onustus sacrilegio proprium repedavit ad hospitium, nequaquam diu super tali gavisurus factus. Denique mox ut suæ metationis [hospitii] subiit limitem, cœperunt omnia illius membra, more eorum qui quartano laborant typho, tremere, frigusque intolerabile per totum ejus se dispergens corpus, glaciali rigores omnes ipsius astrinxit artus. Porro accolæ ejusdem loci, qui certius noverant cur sibi contigisset tam subita valetudo, (conscii enim optime fuerant magnarum beati martyris virtutum) hortantur miserum, ut quod ab ecclesia violenter abstulerat triticum restitueret. Quod monebant, fieri ægre impetrant, sed nullatenus beatus martyr ejus invita placatur pœnitentia. Ergo Pictavis cum sua domina in crastino a loco illo sese promoventibus, miser ille ibidem remorari formidans, quo valuit modo cum eis progreditur. In processu autem viæ, dum cum sociis graditur, paulatim formidabili indutus insania, cœpit sua insatiabili morsu more canino dilaniare brachia. Qui vero eum comperescere volebant, nequaquam sufficere valebant. Perseverante illo in tanta amentia, ventum est ad fluvium quemdam; transvadantibus cæteris, miser ille sua sponte in fluvium sese præcipitans, aquis suffocatus periit, maximum suis sodalibus incutiens terrorem et de reliquo cautelam, ne sacrorum ulterius violatores existere præsumerent locorum. Plura quidem erant, quæ de hoc præstantissimo martyre dici poterant. Sed ne aliquis obvians calumniam nobis velit præstruere, dicens nos nostrum propositum excessisse, quoniam dum debuimus Patris Benedicti mira referre opera, beati Mauri aliqua retulimus gesta; revertamur ad superius ommissa, licet non ignoremus eorum quæ beato singulariter ascriptimus Mauro, Benedictum Patrem exstitisse participem, quippe qui in eadem requiescant ecclesia, et eadem loca susceperint tutanda, eadem possessiones, in quibus beatum martyrem relata diximus patrasse miracula, ipsi Floriano sunt subjectæ. Cujus loci factus est uterque patronus omnipotente Domino largiente.

CAP. XXIV. — *Historica. Ecclesiæ violatores milites puniti.* Regina Mathilde metas vivendi excedente, rex Ainricus in conjugium sibi ascivit filiam regis (Ladislai) Russorum, nomine Annam. Hæc ei peperit tres filios, Philippum, Rotbertum, Hugonem: quorum Rotbertus adhuc puerulus decessit; Hugo comitatum postmodum Virimandensium adeptus

(19) Ergo Philippus natus est anno 1053; nam Henricus ejus pater decessit anno 1040.

(20) Eveta, *Yèvre le Château*, diœcesis Aurelia-

A est; Philippus autem patre defuncto totius regni Francorum gubernacula obtinuit. Septennis (19) autem erat, quando pater defungitur. Qua de re sortitus est tutelam illius vir illustrissimus Balduinus (Insulanus nomine V) Flandrensium comes. Qui prudentissime regni administrans negotia, donec idem Philippus intelligibiles attingeret annos, tyrannos per totam pullulantes Franciam tam consiliis quam armis perdomuit, et pacem maximam teneri fecit. Proinde Philippo jam juvene factus, integrum absque unius viculi imminutione regnum restituit, et ipse non multo post vivendi finem fecit. Philippus vero in primis multa strenue gessit annis, sed ætate procedente, mole carnis aggravatus, ampliorem operam cibo indulsit et somno quam rebus bellieis. Hic ducis Frisicæ filiam nomine Bertham in matrimonium accepit, quæ ei genuit Ludovicum. Rebellerunt autem contra eum quidam Francorum proceres, opibus et viribus Guillelmi regis Anglorum fidentes; ex quibus Hugo de Puteolo adversus eum arma corripuit, plures sibi asciscens auxiliatores. Rex vero ejus audaciam comperescere cupiens, undequaque militum contrahit manum. Inter reliquos etiam auxiliares, exercitum de Burgundia adventare jubet. Qui accepto mandato, in Franciam properant, dux videlicet ejusdem Burgundiæ Odo, Nivernensium comes Guillelmus, Antissiodorensium pontifex Gaufridus, et alii quamplures, quos retexere perlongum putavimus. Hi ceptum iter carpentes, via dictante in quodam prædio Patris Benedicti, Everam (20) vocato, metationem acceperunt. Ut vero moris agrestium est in adventu militum formidare, perstrepere, quaquaversum fugere, sua in locis tutioribus recondere, maxime in tanto strepitu rustici supra memorati pagi omnia sua ad ecclesiam convehunt, tam annonam quam suppellectilem variam. Porro militum phalanges, postquam fessa labore viæ corpora dapibus relevarunt, cibaria suis procuraturi equis, comperiunt ruricolos suam totam annonam in ecclesia abdidisse. Unde animis defecti referunt ad principem exercitus rem omnem ex ordine, rustico scilicet spem sui victus ad tutiorem portum, ecclesiam dico, contulisse, nec sibi penitus velle dare aut vendere alimenta suis vehiculis necessaria. At illi consilii extorres, quid agant ignorant. Neque enim sanctorum violatores locorum fieri volunt, seu præsumunt. Episcopus itaque, qui cautior cæteris esse debuerat, juvenili actus temeritate, scurrili interrogat sermone utrum eam annonam homines in ecclesiam contulissent. Cui cum responsum esset: *Etiam. Igitur, inquit, homines abstrahant.* Jubet ergo præceptes (21) ire, et quantum hordei necessitas expe-tebat, suis præbere equis. Properatur ad ecclesiam, violenter hordeum ab ea abstrahitur. Pabulum exinde equis subministratur. In crastino, quo cœperant tendunt, nihil noxæ se contraxisse credentes apud Pa-

nensis, ubi prioratus Floriano subjectus.

(21) Sic apud Bollandianos. Boscius habet *perpetuos*, quod nomen officii militaris esse putavit.

lrem Benedictum pro infractione illius loci et injuria suis illata. Enimvero rege cum reliquis militum legionibus ad Puteolum festinante, et ipsi ei occurrunt. Castra metantur tam ipsi quam rex circa ipsum castrum. Obsesso itaque castro, post crebras aggressiones, aliquot diebus ibidem jam peractis, die quadam illi qui inclusi videbantur, Hugo videlicet cum suis, apertis portis improvisi adsunt obsidentibus, omnigeno bellorum tumultu personantes, cornicibus etiam horifico boatu concrepantibus. Exterriti qui in castris erant subita hostium audacia, credunt totius Franciæ militum cohortes noctu castrum idem intrasse, et idcirco Hugonem ad tanti ausum facinoris prorupisse. Quid plura? terga vertunt, fugæ præsidio sese committentes, diversarum specierum teutoria varia supellectili plena linquentes, et cætera quæ ad tantam expeditionem necessaria convexerant. Hostes eos fugere cernentes, quod nequaquam mente antea concipere præsumperant, ut a paucis tanta multitudo fugaretur, acrius insequuntur. Capti sunt igitur in illa fuga quamplurimi nobiles viri, maxime exercitus Burgundiæ, qui Patrem Benedictum injuriari ausi fuerant, direptores ipsius existentes possessionis. Denique episcopus qui alios sermone illusorie prolato nefarie agere impulerat, cum patre Nivernensium comite captus, coactus est seipsum non modicæ quantitatis pecunia redimere; a qua demum captura exemptus, Floriacum petens, fatetur se stulte egisse, et quæ sibi acciderant, juste contigisse; veniam petit, promeretur. In ea fuga completum videres quod in fine Deuteronomii legitur in imprecationibus, quas vir Dei Moyses populo Israeli imprecatus est, si a lege Dei sui aliquando recederet: *Per unam, inquit, viam egredieris contra hostes tuos, et per septem fugies (Deut. xxviii, 25); et in Levitico: Fugietis, nemine persequente (Levit. xxvi, 17).*

CAP. XXV. — *S. Benedicti reliquiæ in aliam thecam illatæ. Thecæ particulæ ægris salubres.* Basilica semper virginis Mariæ Dei genitricis, in qua beatus Pater Benedictus corpore quiescit, partim vetustate, partim incendio demolita, visum est abbati Guillelmo (22), adnitente Odiloue viro probo ejusdem basilicæ ædituo, vetus demoliri, et novum opus pro vetere instaurare. Qua de re actum est, ut veneranda ejusdem Patris membra, quæ in arca lignea erant recondita, scrinio æneo ea ob durabilitatem intrinsecus ambiente, necesse foret de eadem arca abstrahere, et alias alio in locello locare. De cujus arcæ reliquiis multa remedia præstantur infirmis ejusdem Patris meritis, cujus venerabilia ossa ambivit. Denique quicumque febricitantium, sive quotidianis, seu tertianis, vel quartanis detentus fuerit typhis, si aqua aut vino laverit aliquam particulam lignorum ipsius a cæ, et eandem potionem fide opitulante hauserit,

(22) Guillelmus abbas ponitur annis 1062 et 1075 in fusiori Gallia Christiana.

(25) Veranus nullus est in vulgatis indicibus abbatum Floriacensium, qui quidem Veranus non ab-

A confestim emortua febre sanus evadit. Quod frequentius probavimus experimento multiplici. Plures etiam de ipsis quibus compacta fuerat arca illa lignis, diversarum homines regionum ad propria loca gratia suæ salutis detulerunt; qui postmodum attestati sunt contra variorum genera morborum ea profuisse multum. Enimvero nos plurima quæ per ea ostensa sunt, omittentes signa, unum duntaxat retexamus, cujus documento multa potuisse fieri similia manifestemus. Veranus (23), qui per aliquanta annorum curricula regimen obtinuit Floriacensium, quartanis valide per menses fere ter binos adurebatur febribus, qui plurimorum medicorum (ut putabat) doctorum, sibi propensius curam adhibens, nihil profecit; tantum aliquam pecuniæ quantitatem in comparandis medicaminibus, et eorum præmiis qui frustra vel modicum suæ artis suscipere laborem renuunt, expendit. Ipse quoque, quoniam jactitabat aliquantulam medicaminis se habere notitiolam, per se in se multa tentavit, sed nil sibi profuit. Destitutus itaque omni auxilio, et attentata medicinæ fraudatus spe, recordatur multos, hujus infirmitatis pondere oppressos, per arcæ ipsius reliquias sospitati pristinæ restitutos. Diluculo igitur cujusdam diei surgens a lectulo, manibus suorum deportatus cubiculariorum, ecclesiam intravit, coram altari in quo prædictæ conditæ fuerant reliquiæ, sese in pavimento prostravit, fletu et gemitu subveniri sibi exposcens beati Patris precibus. Postremo de soli duritia sublevatus, et ulnis suorum bajulorum sustentatus, rogat custodem prædictorum sacrorum ossium aliquam arcæ portiunculam sibi asferri, mero ablui, et sibi tribui. Quod dum impetrasset, hausto ejusmodi potu, corde deficiens, de manibus sese bajulantium ad terram prolapsus cecidit. Omnem deinde superflui humoris abundantiam, quæ sibi cum ægritudinem intulerat, evomens per spatium ferme unius horæ, humi prostratus jacuit, mentis deliquium passus. Unde resumtis aliquantulum viribus sese erigens, denuo ad lectulum deportatus, et tranquilla quiete paululum soporatus, nullam ipsius morbi deinceps sensit angustiam. Cognovit ergo potioem fore [esse] medicinam omnipotentis Domini exposcere in infirmitate elementiam, quam in pretiosarum succis et viribus confidere herbarum.

CAP. XXVI. — *Quæstura concionatoria. Mancus sanatus.* Unus ex fratribus, cognomento Gallcber-tus, qui cæmentariis fuerat præfectus prætaxato operi insistentibus, pecuniis minus aliquando abundans, ibat circumiens loca plurima, et ducens secum seminivbios, quorum admonitione excitata virorum et mulierum corda, sæculi negotiis irretita, aliquo suffragio, etsi modico, penuriam ipsius sublevarent. Dum ergo circumquaque discurreret, Vitriacum (24) advenit; qui locus regalis palatii honorificentia non

bas, sed rector seu curatus, ut vocant, Floriacensium fuisse videtur.

(24) Vitry in silva Aurclianensi, ubi prioratus Floriaco subjectus.

stris temporibus decorabatur. Ingressus itaque ecclesiam, exhortatorio sermone populum commonefaciebat, vitæ præsentis mutabilitatem fugere, vitæ futuræ stabilitatem flagrantis animi desiderio appetere. Inter cætera vero blandis persuasionibus exorabat, ex qua re tota illa exhortatio originem duxerat, quatenus injuncto sibi operi aliquid subsidii impendendo, vel pauca largirentur numismata. Aderat autem in eodem populo rusticus quidam Marcus, qui sinistra debilitatus manu nullum ex ea opus attentare valebat, sed nervis contractis, digitorum summitatibus medio palmæ infixis, polliceque superastricto, modum aliquem clauso pugno percutere valentis expresserat; et hac fere per quinquennium multatus debilitate, nulla medicorum ope adjuvari potuit. Porro noverant illius convicanei eum ipsa incommoditate diu detentum. Igitur cum audiret prædicatorem, Patris Benedicti virtutes inter alia prædicamenta sæpius extollentem, videretque in præsentia sanctorum quorundam pignora auro inclusa, quæ ad excitandam plebis devotionem prædictus frater, secum detulerat, credo, inspirante omnipotentis Domini gratia, qui sibi hac occasione misereri disposuerat, conversus ad superius memoratum fratrem, inquit: *Spero, mi domine, et fides hoc mea certum apud se retinet, quoniam si istis sacris pignoribus quæ in præsentia cerno, manus meæ debili vexillum crucis exterius in circuitu pinguis, invocato nomine sancti cujus famuli estis. Benedicti Patris, pulsa debilitate, pristina reddatur sospitati.* Audita qui aderant, ejus postulatione, et admirati fidem, exorat et ipse, quæ postulabat fieri. Frater vero et ipse, fide nihilominus plenus, confusus de sanctarum virtute reliquiarum et meritis Patris, acceptis sanctorum pignoribus, manum debilem illius, uti rogaverat, signo crucis exterius circumcinxit. Quæ confestim nervis strepitum grandem dantibus sanitatem recepit ex integro, digitis omnibus sese erigentibus. Cæpiit itaque idem rusticus habere liberam manum, qui diu habuerat inutilem solummodo pugnum. Videns autem in se tantum omnipotentis Domini clementiam, ei pro posse et scire referebat gratiarum actiones pro sua reformatione, agens etiam et Patri Benedicto grates, cujus meritis sese salutem consecutum profitebatur. Nec minus omnes, qui in eandem ecclesiam conveniant, diutissimelaudibus Redemptoris immortalis, quibus valebant laudibus, ejus extollebant magnalia qui in sanctis suis est ubique mirabilis (*Psal. LXVII, 36*).

CAP. XXVII. — Anno 1095 incendium Floriaci. Bibliotheca et chartæ servatæ. Christi sudarium et aliæ reliquiæ flammis objectæ. Incendium repressum. Anno ab Incarnatione Domini millesimo monagesimo quinto, flamma voracis ignis maximam Flori-

A censis burgi consumpsit partem. Incognitum autem habetur utrum casuale, an furtivum idem fuerit incendium. Nocte siquidem quæ sacratissimum diem Dominicum Paschæ subsecuta est, vehemens ignis unam corripuit domorum, quæ a parte septentrionali exceptæ erant a clausura ejusdem burgi. Quæ cum esset receptaculum boum, habebat feni plurimum et palearum. Hæc vero licet sint omni tempore lætissimum ignis pabulum, ea tamen multo magis tempestate, quia exclusis reliquis ventis, solus aquilo libero flatu orbem perflabat Gallicum. Qui omnia more suo adrens, arida reddiderat, nulla penitus pluvie stillante gutta per aliquot temporis spatia. Igitur incipiente tertia noctis parte, quæ canticinium vocatur, perstreptibus illis qui primi viderant B ignem accendi, vulgus reliquum expergefatum terrificam illam vocem cum horribili ululatu conerepabat: Ad focum videlicet, ad focum! Quo strepitu excitati fratres, linquunt stratus, basilicam irrumpentes. Erat autem eadem basilica ob paschalem celebritatem honestissime holoseris venustata ornatus, ad quos deponendos et in gazophylacio reponendos, quoniam ea domus fornice lapideo protegatur, juniores de fratribus certatim accinguntur. Quod citissime peragitur, aliis scalas erigentibus, aliis per gradus earum ad fastigia ipsius aulae evolantibus, et ipsos ornatus deponentibus, aliis eos in humeris et ulnis suscipientibus, et ad jamdictum tutum locum deferentibus. Nec minus librorum pernecessariam copiam amittere ignis violentia pertimescentes, eodem congessum cum testamentorum et privilegiorum nostrorum congerie; metuebamus enim ne turricula, in qua hæc recondita erant, ignium viribus succumbens, in favillas redigeretur, cum foret rimarum plena, superiori incendio consumpta, quod domini abbatis Gauslini (25) tempore Floriacense cœnobium pessumdedit. Porro junioribus in his quæ prætaxavimus occupatis, qui religiosiores et ætate provectiores erant, Patris sanctissimi glebam, non solum his, sed omnibus, gazis millies pretiosiorum supradicto gazophylacio intulerunt, cum cæterorum pignoribus sanctorum, qui in eadem quiescebant ecclesia. Quidam autem sacratissimi martyrisc Mauri membra aureamque dextram (26), in qua pars Domini sudarii habetur inclusa, assumentes foras extulerunt incendio opposentes. Sed dum nequaquam ignis odorem sustinere valerent, infra ambitum castris sese recipientes, ascenso muro implorabant Domini auxilium, oppositis nihilominus incendio sacris pignoribus. Joscerandus vero beatæ memoriæ vir, qui eo tempore abbas (27) officium apud Floriacum strenue exsequabatur, assumptis secum paucis fratribus cum pueris, qui adhuc sub arctioris disciplinæ custodia tenebantur, domicilia

(25) Sic legendum, aut Gauslini, cujus abbatis tempore incendium contigit descriptum ab Aimoino supra in lib. II, cap. 19.

(26) Hinc pro insignibus Floriacensis monasterii pingitur dextra manu benedicentis extenta cum

hoc elogio: DEXTERA DOMINI, ut notavit Joannes a Bosco.

(27) Huic non multo post successit Simon, quo abbate Tortarius scribebat. Lege notas ad finem hujus libri.

eiusdem cœnobii usque ad auroram circumeundo A litanias agebat, protensis in cœlum manibus, crebrius *Kyrie, eleison* inclamans. Interea ignis paulatim suas in majus augmentando vires, depastis ædibus, quas a parte septentrionis extra villam depasci primo cœperat, flatibus aquilonis qui vehementer flabat impulsus, ecclesiam Sancti Dionysii (28), quæ fere in medio ipsius villæ sita erat, corripit. Enimvero exinde quasi ex eminentiori loco, liberioribus saltibus admissus, circumquaque diffunditur, ita ut etiam torcularia, quæ in vineis centum ferme passibus longius aberant, combureret. Erat vero tantus ejus crepitus ut omnes audientes corde paverent, vix stare valentes, quatiente eorum genua tremore nimio. Tunc denique omnes ingens arripuit timor fratres, cernentes carbones ignitis mistos B scintillis super monasterium, quod stipula opertum erat, cadere, metuentes ne sub uno momento cuncta eorum habitacula eo igne consumerentur. Idem denique monasterium, quod superius innovari cœptum diximus, quoniam adhuc imperfectum manebat, stipula tegebatur. Tandem ergo placatus Salvator, ut credimus, suæ gloriosæ meritis Genitricis Patrisque Benedicti, nec non supra memorati religiosi viri precibus, induxit africanum vehementem, qui ex obliquo flans, aquilonem a monasterii ambitu penitus excluderet et vapores incendii, quos ille C sus impellebat flatibus, ab eo omnimodis arceret. Quam miserationem Omnipotentis cernentes, retulimus pro posse ejus immensæ clementiæ gratiarum actiones, qui nos a tam immani eripuerat periculo. Denique donec omne illud incendium sopiretur, non cessavit idem ventus flare vehementius. Perduravit autem idem incendium debacchando, pessumdans Floriacensium ædes, cum his quæ in ipsis reperit alimentis et vestibus et varia supellectili, ab hora noctis tertia usque primam sequentis diei horam, devastans omnia a porta septentrionali versus orientem usque in portam australem, paucis residuis domibus ad solis ortum, quæ extra villam erant.

CAP. XXVIII. — *Cæca lumen recipit.* Quædam paupercula anus, ab ignotis nobis finibus egrediens, Floriacum fortuito casu ostiatim victum quæritando contigit. Hæc diu in cæcitate perdurans, funditus spem recuperandi amiserat visus. Quæ manu sinistra puerulo data, iter carpebat, dextera baculum gratia sustentationis gestans. Ingressa ergo Dei Genitricis aulam, pone imaginem nostri Salvatoris argento radiante vestitam, aureoque pulchre nitore interstinctam, ubi eo tempore beatissimi Patris veneranda quiescebant membra, causa innovationis ejusdem aulae translata, anicula illa dum ductore ductante ibidem restitisset, memor propriæ paupertatis, exorabat Patrem sanctum, ut ejus suffragaretur inopiæ, suppeditando videlicet sibi victus et ve-

stitus necessaria; neque enim de suorum reformatione luminum, de qua jam desperaverat, orationem fundere præsumebat. Sed pius Pater, qui utrumque largiri poterat, quod potius erat concessit, quoniam, luminibus restitutis, facilius sibi procurare valeret cætera. Ex insperato igitur repulsa cæcitate cœpit lumen cœli clare conspicerere, nec modice gavisus, Patris sanctissimi merita totis efferebat animi præconiis, per quem ejus lumina receperant munera lucis. Referebat autem quemdam sibi astitisse, qui tenuem quæ ejus pupillas texerat, pelliculam acuta incidebat novacula, qua utique incisa, confestim lumen recipiebat.

CAP. XXIX. — *Dæmoniacus liberatus.* Quidam mediæ ætatis homo, pervasus ab humani generis B adversario, inops mentis factus perdiderat totius acumina sensus. Illic a proximis sibi sanguine arctissimis astrictus loris, ad celeberrimum Patris adductus tumulum, diem ibi transegit integrum, adnectens dici et noctem contiguum. Quam dum vigil pernoctasset, illucescente sequentis diei crepusculo nullum sanitatis expetitæ indicium apparebat in illo, torquente qui eum pervaserat, incessanter dæmone. Denique terribili quoscunque appropinquantes sibi aspectu intuens, si permissum fuisset, etiam dentibus more canino lacerassct, frendens, et, quantum licebat, impetum in eos faciens. Sed, ut diximus, diris ligatus vinculis, nequaquam sibimet vel alicui appropianti aliquid inferre prævalebat damni. Edebat vero ore sonos horrificos et inconditos, loquens etiam nefanda et exsecranda verba. C Quoniam autem idem energumenus pro salute sua, sui ipsius impos, nullatenus meminere exorare, non solum qui illum adduxerant, sed quicumque ecclesiam, in qua erat, intrabant, pro eo omnipotenti Domino, ut competens fuerat, orationem fandeant. Quo factum est ut mediantem hora diei secunda, terribiliter exclamans, tanquam valido percussus ictu, in terram corrueret resupinus. Exemplo itaque dæmonio purgatus expulso, compos mentis factus, omnipotentem magnificat Dominum, qui se a pessimo hoste captivatum per beatissimum Patrem reddiderat liberum. Confectum fratres qui aderant in ejus liberatione; cæteris in capitulo residentibus, nuntiare propararunt hujusmodi miraculum D per venerabilem Patrem patratum. Qui mox inde surgentes, ingressi oratorium hilarianam [jucundam] psalmodiam, quam diebus festis in omnipotentis laudibus Domini decantare solemus voce celsiori, videlicet *Te Deum laudamus*, tota mentis devotione concinunt, Patrem quoque gratulabundi magnificantes Benedictum. Porro qui sanatus fuerat referebat, ea hora qua dæmone fugato liberatus est, se quemdam conspicui vultus virum vidisse, qui ingressus per orientalem ipsius basilicæ absidem, baculum a capite incurvum manu gerens, cum us-

hæc non amplius exstat, forsân a tempore posterioris hujus incendii.

(28) De hac ecclesia lege librum de Vita Rothberti regis auctore Helgaldio monacho, qui eam primo ligneam, et post incendium lapideam fecit. Ecclesia

que ad se properasset, sequē eum quem gestabat baculo in capite feriisset; quo ictu accepto, sese confestim in terram corruisse, et sobrietatem mentis recepisse.

CAP. XXX. — *Operarius lapsus fit incolumis.* Nuper properantibus cæmentariis fornicem miræ altitudinis in dextra ipsius ecclesiæ parte erigere, locatæ sunt trabes in sublimi parietum stabilimento, a fabricis lignariis, ad sustollenda ligna quæ in modum hemisphærii fabricantur, quibus moles lapidum et cæmenti inniti habebat. Ergo dum quodam mane trabibus tenui imbre madefactis operarii desuper incederent, præparantes quæ præcipiebantur, unus eorum, Otgerius nomine, minus caute superambulans, dum affigere vestigia uni trabium fortiter nititur, pede lapso de illa celsitudine per compaginos sibi fustes, per multiplicem lignorum struem, intracervos lapidum pronus ad terram corruit. Erat enim pene totum illud telluris spatium, tam lignorum quam saxorum, congerie adopertum, parvus tantum locellus ad mensuram humanæ proceritatis remanserat immunitis ab eis. In quo admirantibus qui aderant, ac si de industria projectus decidit juvenis ipse. Atrio tamen capite soli duritie, oculis pene crutis, lingua ab ore porrecta, perfusus faciem rivo cruoris, jacebat humi tanquam exanimis. Accurrimus statim multitudo tam laicorum quam monachorum, qui, etsi casum non videramus, amorem tamen et luctum artificum audieramus. Qui omnes cum gemitu et lacrymatione vocibus cœpimus implorare gloriæ Dei Genitricis opem Patrisque Benedicti suffragia, quatenus subvenirent misero, ne paucæ quæ supererant animæ reliquiæ protinus elaberentur. Denique formidabamus ne, si ille spiritum exhalaret, intermitteretur opus, contractis animis vulgi totius, quod tam pecunias quam corporum vires certatim operi perficiendo impendebat. Quod quoniam mobile est, et in quamcunque partem mentis levitas impulerit, more arundinis aura commotæ inflectitur, fortassis immurmuraret Patrem Benedictum nullam ipsius loci providentiam habere, nec curare, si quid adversi operi illi intercederet. Levantes igitur juvenem debilitatum, deposuerunt eum ante altare Dei Genitricis, quod prope erat, exspectantes tam ipsius quam Patris nostri auxilium. Nec frustra, nempe post aliquanta temporis momenta, qui putabatur mox moriturus, resumpto spiritu, oculis patefactis, cœpit alloqui circumstantes, et de sua integritate certos reddere, stupentibus illis et Dominum glorificantibus. Hinc delatus ad propriam domum, non post multos dies, integræ redditus est sospitati. Qui interrogatus quid sibi videretur, cum de tanta altitudine præcipitatus corrueretur, respondit se sic exceptum tellure tanquam super multas ceciderit culcitra, nec soli soliditatem aliquatenus sensisse.

CAP. XXXI. — *Mentis impositus convalescit.* Stephanus etiam unus de familia, equestris ordinis vir, longa ægitudine maceratus, ad ultimum furditus

amisit sensum. Qui ad instar debacchantium, loræ astrictus tenacibus vix cohiberi poterat, ne a lecto prosiliens, præceps quaquaversum tūbantia inferret vestigia. Cujus amici et consanguinei nimio lædio affecti, dum nil medelæ quod ejus tam pessimo obviaret lethargo, inveniretur, dejecti animis, jam de ipsius desperaverant reparatione. Tandem propitia divinitate, quæ illi incolumitatem restituere decreverat, incidit mentibus eorum quatenus illum in ecclesiam deportarent, et coram altare Dei Genitricis locarent, exoraturi ejus Patrisque Benedicti indefessam clementiam, ut ægroto suis subvenire festinarent meritis. Quod imminente jam noctis crepusculo, constituerunt agere; erubescabant enim eum diurnis sua domo efferre horis, propter ipsius assiduam debacchationem, ne obtutus sese intuentium offenderet. Positus ergo ante jam dictam Dei Matris aram, pernoctavit in eodem loco ignorans penitus se ibidem esse. At dum auroræ circulus adhuc ambiguam lucem, rarescentibus jam tenebris, iuando inferret, relatus ab amicis proprio invehitur domicilio, nescius se productum ab ipso omnino. Exin vero memoria paulatim revertente, mentis oblivio quæ per plures obtinuerat soles, ipsum deseruit, atque infra modicum, perfecte recepit quem amiserat intellectum, congratulantibus sibi vicinis et cognatis, atque de ejus sospitate omnipotentem Dominum collaudantibus.

CAP. XXXII. — *Translationis festum violans puni-
tur. Facto voto melius se habet.* Bosonis-villa quædam sancti Patris nostri dicitur possessio, juxta castrum quod Petveris [Pithiviers, in Belsia] vocatur, sita, in qua hæc tria quæ subnotavimus signa per gratiam quam a Domino idem Pater promeruit, sunt patrata. Mense Julio translatio ejusdem gloriosi Patris non modo apud Gallos, sed etiam apud complures nationes celebriter recolitur. Morabatur autem in supradicta possessione quædam puella, quæ quoniam de Patris ipsius familia originem non tacebat, impune putans se tantam solemnitatem temerare posse, sumpsit colum cum fuso, cœpitque per eandem quasi deambulando villam rens discurrere. Cernentes id mulieres aliæ, quæ Patris erant familiæ, arguebant ipsam, quoniam cum in rure ipsius commoraretur, festum ejus tam præcipuum violare præsumeret. Illa stomachando intulit eis: *Vos quæ illius estis ancillæ, estote feriata, et celebritatem hanc studiosè excolite; me vero quoniam ipsi in nullo sum obnoxia, opere manuum mearum sinite lucrari cibum quem hodie sum comessura.* Hoc dato responso, cum majori pervicacia cœpit opus agebat. Repente itaque invisibiliter divina eam prosequente ultione, percussa in maxillam, cruentum accepit ictum: et profluente de dentibus largo cruore, tam dolore percussoris quam formidine percussoris exterrita, ad ecclesiam illius villæ profugit. Factus est autem non parvus conventus rusticorum in eadem ecclesia, qui excitati clamoribus mulierculæ et famæ tantæ virtutis illuc confluerant. Qui sa-

lubre consilium eidem suggerentes, hortati sunt ut sese traderet in ancillam sancto Patri, et sponderet de cætero, omnes celebritates ipsius, ut condecens esset, se venerabiliter observaturam. Quæ dignæ suggestioni credens, obtemperavit justo ipsorum consilio: et confestim tam a dolore dentium quam a formidine liberata est.

CAP. XXXIII.—*Simile Tumulationis festum.* In idem rus advenerat altera muliercula, quæ textricisungebatur officio. Hæc mercede conducta a quodam viro, nomine Rodulfo, gente Britanno, habebat cooperatricem quæ ejusdem erat ministerii, sed hæc ex familia Patris Benedicti progenita fuerat, altera vero minime. Britannus autem ipse liberam traxerat genituram. Qui de sua adveniens regione, ipsius Patris rus incolebat, habens habitationem in eodem rure; eratque durus agricola, cui etiam vires labori tolerando sufficiebant. In Patris igitur tumulatione, quæ in diebus Dominici Adventus per omnes Gallias annuatim cum reverentia excolitur, mulier quæ carnalis libertatis supercilio tumebat, inquit ei quæ ex famulabus Patris se quoque esse claudebat: *Veni, mi chara, properemus perficere quod pariter capimus opus.* Susceperant enim texere lineam, quæ ipsius Britonis erat telam. Cui illa respondit: *Abiit a me, mi soror, ut ego hodie aliquem præsumam exercere laborem, et domini mei cujus sum ancilla, tum solemnem temerare celebritatem.* At illa e contra: *Tu, si tibi vacat, feriata esto, ego enim quo fruor cibo, hodie laboratura sum: tu vero domini tui excole festum.* Huic altercationi Britannus ipse intervenit; qui sciscitatus cujusmodi inter se sermones sererent, ubi edidit causam, suis compulit exhortationibus utramque aggredi quod assumpserat opus. Cœpit itaque famula Patris anxie valde post telam residens expectare, quid ejus actura foret socia; quæ tramam apprehendens, ubi primum per stamen duxit filum, assumpto pectine ligneo, inculcabat idem filum reliquo subtegmini, percutiendo. Extemplo consequente justis examinis ultione, pecten manui ejus adhæsit; quod ipsa dum persensit, exterrita vociferari exorsa est, attentans crebro, si a manu propria pectinem aliquo pacto excutere quiret; sed videns incassum se id facere, ab incœpto destitit. Accurrerunt autem plurimi vici habitatores excitati clamoribus illius, inter quos et Brito adfuit. Qui nequaquam reveritus reclusissima Omnipotentis judicium, quæ etsi sunt occulta aliquando, semper tamen sunt justa, comprehensa dextera mulieris cui pecten inhæserat, violenter extrahendo discussit.

CAP. XXXIV.—*Translatio dicta tumulatio. Votum candelæ.* Quem Britonem illico vindicta superni Judicis pro sua superba temeritate merito percussit. Dextera denique ejus, quæ cum violentia pecten a

(29) Posennus vocatur in Andreani libri versione metrica per Tortarium, qui hujus sancti miraculum et inventionem sic canit:

*Corpore, Constanti, de sacro Posenni.
Bis monitus, flagris tertio corripis.*

mulierculæ manu excusserat, mox arefacta est, ita ut, inutilis reddita, nullum opus efficere valeret. Cum ipsa quoque ariditate aliud inusitatæ passionis detrimentum accrevit, siquidem tanquam reatus sui quodam argueretur timore, tremula concussionem agitata, uno in loco, etiamsi vinculis constringeretur, cogi non poterat, sed mobilitate inexperta absque ulla quiete dissiliebat. Paulatim etiam augmentata vi ægritudinis, rusticus ille percussus dira paralyti, medietate sui destitutus est corporis, ita ut ad omne artificium efficeretur inutilis. Miser tamen idem tanta fuerat captus dementia et obstinatione animi induratus ut nequaquam confiteri acquiesceret, ob temeritatem dictam se tantum languorem incurrisse, donec inveterata morbi acerbitate maceratus, invitatus, qualiter id sibi accidisset, sua voce protulerit. Admonentibus autem vicij ejusdem cohabitatoribus, petit Floriacum in Patris translatione, qua Casinum deserens elegit sacris suis pignoribus metationem Gallicanam regionem, et servitium professus ipsi de cætero Petri, pernoctavit post ipsius sanctissimam tumulationem nocte illa, continuato die festi nocti ipsi, deprecans ipsius clementiam, cujus in se concitaverat vindictam, quod et ipsi perspeximus. Sed quoniam ex superbiam typo [typho] ejusdem crimen descendebat, nullatenus veniam impetravit quam implorabat, sed usque ad terminum vitæ, comitante se occulto Omnipotentis examine, incuratus perseveravit. Mulier igitur quæ in se experta severam Domini fuerat ultionem, perterrita etiam rustici illius diris passionibus, famulatum professa Patri Benedicto, spondit se in eadem solemnitate candelam omnibus annis quibus viveret oblaturam, et illam, cæterasque ejus festivitates debita cum devotione observaturam.

CAP. XXXV.—*Membrorum impotens sanatur.* In Castellione (*Chatillon-sur-Loire*) Patris ipsius non exigua possessione, ubi beatus confessor Posennus (29) requiescit, de quo et Andreas (30) plurima in suis retulit dictis, multa ad laudem sui nominis, per merita utriusque Patris sæpius Omnipotentis clementia demonstrat magnalia, de quibus et nos dicturi sumus aliqua. Homuncio quidem, Herbertus nomine, ægritudinem incidit adeo gravem ut, resolutis omnibus membris, nullius eorum uteretur officio, præter linguam quæ, licet satis exillem, retinebat sonum. Hujus inopia sustentabatur timoratorum alimonia virorum, qui etiam tuguriolum in porticu basilicæ loci ipsius sibi construxerant; ubi et per numerosa annorum curricula instar glomeris involutus decubuit, vix etiam liquidas sorbiturculas ore valens ligurire, necessitate quoque relevandi alvi, a loco in locum digredi nequaquam potens. Miserante igitur omnipotentia clementis Salvatoris, suffragantibus vero Patris nostri beatique

Visio quod docuit, compulsus pandere, pandis:

Inventum sacro conditur in tumulo.

(30) Andreas monachus Floriacensis librum scripsit De miraculis sancti Benedicti, ex dictis in Observationum prævariarum num. 20.

confessoris Christi Posenni precibus, paulatim membris sospitatem amissam recipientibus, factus est incolumis, grates referens Domino Jesu Christo secundum suæ scientiæ modulum, et ejus utrisque fidelibus. Permansit autem in eodem loco per multa tempora, ecclesiæ servitio mancipatus, aquam, lumen, et quæque ad ministerium altaris erant idonea, suppeditans; quem nos etiam pluribus annis id officiose peragentem perspeximus.

CAP. XXXVI. — *Rapax morte punitus. Damnum a parentibus restitutum. Calix aureus manu defuncti oblatus.* In territorio Nivernensi quoddam habetur castrum, *Huben* nuncupatum, in prærupti cujusdam collis cacuminè. Hujus dominus Hugo dicebatur, provectæ ætatis vir. Hic filium genuerat, vocabulo *Gauterium*, qui juvenilis ævi elatus supercilio, minus de omnipotentis Dei pertractans mandatis, res ecclesiarum et pauperum rapinis inhians diripere, et suis in necessitatibus expendere ardebat. Unde arbitratu opimam de jam memorata possessione prædam se posse abducere, propter multitudinem diversorum animalium, quæ in eodem erant loco (est enim alendorum animalium opportunus ob fertilitatem pabulorum), assumptis cohortibus equitum seu peditum, devenit illuc, neque Dei veritus offensam, neque Patris nostri meritum. Porro accolæ loci ipsius et circa positi ruris comperientes ejus insanam cupidinem, et pertimescentes copiosum prædonum numerum, asciverunt in auxilium sibi dominum castri, quod dicitur Sancti Briccii, *Robertum* nomine, strenuum sane tam armis quam consilii virum. Qui vallatus suorum cuneo, prompto accurrit animo, paratus cum eis, si quod immineret, subire dispendium pro Patris promovendo suffragio, et vicinorum qui se expetierant, commodis. *Gauterius* itaque aggressus Castellionenses, satagebat opere perficere quod mente conceperat, ruricolas videlicet eorumque pecora et spolia secum abducere. *Robertus* autem ei obviam progressus cum suis, conjunctis quoque sibi locorum contiguorum colonis, conferre cum eo non valens, ejus timendo copias, terga vertit. *Gauterius* ergo suos multis clamoribus adhortatus, equoque cui insidebat calcaribus incitato, ipsum perneciter insequitur. Quem *Robertus* jamjamque sibi appropian-
tem cernens, utputa moris est fugientium, hasta super humerum rejecta, ferrum hastæ sequenti opposuit. At ille conatus hostis nequaquam prævidens, dum incautius attingere eum equo ardescit, in ferrum ruit; quod gutturi illius immersum, absque ditatione vita privavit. Videntes vero satellites ejus dominum suum exanimatum, ululatibus aerem, lacrymis genas opplentes, humeris corpus imponentes abire maturant. Miserante ipso cujus interierat ferro, illis quoque quos prædatum venerat, concedentibus liberam fugiendi copiam, laudesque proclamantibus omnipotenti Deo, grates Patri *Benedicto*, sanctoque confessori *Posenno* de tam celeri hostis sui multatione. Genitor autem genitrixque defuncti

A cernentes exstinctum filium, in quo tota spes pendebat illorum, quoniam hunc solum possidebant, non est facile dicere quos ediderint gemitus, quantas fuderint lacrymas, inconsolabili lugentes mœstina, quem amplectebantur dilectione unica. *Merventes* vero futuram discussionem justi judicis Dei (erant enim timorati), quoniam spes omnis debita corporis sublata fuerat, tractabant qualiter animæ ipsius consulere, quatenus indulgentiam inveniret qui extrema sua tam pessime præcipitaverat. Assumpto igitur *Antissiodorensi* antistite, venerabili sane viro, cum grandi apparatu exsequiarum, et exanimato filii sui corpore *Floriacum* properant. *Advoluti* autem genibus *Hugonis* (V. supra cap. 5), qui tunc in eodem loco abbatis fungebatur officio, et totius congregationis, implorant vincula reatus defuncti precibus eorum solvi, certum tenentes, in conspectu summi Judicis ipsius laxandum crimen, si quibus illata injuria fuerat, in præsentī toto animo ipsam prius remitterent. Unde et calcem purissimi auri libram habentem, in dextera filii sui ponunt, et illum pro vadimonio offerunt, quatenus promptiorem veniam delicti sui assequi mereatur, si aliquam recompensationem pro temeritate ipsius exsolverent, credentes quoties in eo sacrificium summæ divinitati offerretur, nequaquam ejusdem sacrificii ipsum esse exsortem. Fratres itaque pia miseratione permoti, generaliter pro eo sacrificium omnipotenti Domino obtulerunt, absolvi poscentis ipsius offensas, et ipsi, secundum possibilitatem a Christo fidelibus suis concessam, quod in eos deliquerat remittentes; expletisque funeris honore congruo officii, genitores cum nobilibus viris quos in suo asciverant comitatu, ad propria dimisere, non mediocre consolationem de salute filii sui reportantes.

CAP. XXXVII. — *Prædones Ligeris unda mersi.* Interjectis aliquantis annorum curriculis, confederati de vicinæ partibus Burgundiæ adversus eosdem Castellionenses, quidam prædones gloriaverunt non infirmam manum satellitum, equitum et peditum. Transito autem amne *Ligerico*, diffuderunt se per rura ad ipsum prædium pertinentia. Tanta vero erat illis securitas confidentibus in sua multitudine, et tanta arrogancia de robore et aptitudine suæ juventutis, ut scurras se præcedere facerent, qui musico instrumento res fortiter gestas et priorum bella præcineret, quatenus his acius incitarentur ad ea peragenda, quæ maligno conceperant animo. Erat autem præpositus ipsius possessionis constitutus a fratribus eo tempore quidam vir probus, *Aimericus* vocabulo, qui, mundi relictis pompis, assumpto habitu monachico, omnipotenti Domino fidei famulabatur obsequio, Patri *Benedicto* in sibi commissis existens jugiter fidelis. Hic, antequam vestem mutasset, sacerdotis fungebatur officio; cui vicini et qui eum noverant testimonium deferebant legitime conversatum, quandiu in clericatus permanserat sorte. Itaque phalanges rapacium extractis domi-

bus ruricularum, oneraverunt se spoliis, agentes præ se greges pecorum, quos in contiguis torrentum pratis, seu in litore Ligeris repererant depascentes. Plurimam siquidem eorum multitudinem rustici qui prædonum præscierant adventum, in silvis et in confragosis abdididerant vallibus. Igitur præeunte cantore, utpote nihil formidinis habentes, ad littus properant amnis, ubi plures suorum ad custodiam navium collocaverant, quibus eundem transnavigaverant fluvium. Porro coloni jam dictæ possessionis in unum jam confluerant, sequentes eos a longe; nequaquam enim appropriare audebant. Jam dictus autem præpositus, non minimum in corde concipiens dolorem, ansiabatur valde, ignorans quid potissimum agere deberet; neque enim sibi vel suis tutum fore advertabat in hostes irruere, neque ipsorum navigium præoccupare, cum hi qui ad eum convenerant, pauci essent numero, nec satis animo constantes. Enimvero quoniam deerant vires hominum, et robore destituebatur humano, totis medullis convertitur ad divinum suffragium, totoque in terram prostratus corpore, coelitus suis exorabat auxiliari. Et versus ad hostes, in nomine Domini maledixit illis, suisque præcepit, cum clamore maximo, terga malignorum a longe insequi; qui jam per collis declivum descendentes, festinabant ascensis navibus ad sua regredi, neminem suis obviare ausibus audere suspicantes. Auditis ergo post sua vestigia vociferantium tumultibus, et clamore tanquam sese invicem exhortantium, tantus corda ipsorum induit metus ut præcipiti omnes se traderent fugæ, et certatim cursu pernicii pervolarint ad flumen, nullusque esset qui eos a fuga cohibere aggrediretur, ut in tali negotio fieri assolet; qui enim duces fuerant in scelere, primi erant fugæ. Tunc illud beati Job dictum, quanquam sub alio intellectu, videres impletum: *Versa est in luctum cithara et organum in vocem flentium (Job III, 34)*. Itaque præcipitanter in scaphas ingressi, dum eorum unusquisque transvehi flumine accelerat, pondere multitudinis aggravatæ, cum processissent in altum, submersæ dehiscunt. Resonabant littora gemitu ac clamore miserorum et morientium ululatus, concava vallium et nemorum condensa respondebant. Videres Ligeris alveo arcus cum sagittis, hastas etiam cum clypeis subnatæ, quæ fluvius celeritate qua decurrit, inferius devehebat. Ferunt autem eos qui in amnis ipsius cæcis submersi gurgitibus suffocati perierunt, non paucos fuisse. Capta est vero non minima multitudo eorum, qui nequaquam ad navigium pertingere poterant, vel formidine fluminis exterriti in ripa restiterant. Qui omnes præcepto abbatis et reliquorum Fratrum relaxati, virtutem Patris circumaque divulgarunt. Per omnia benedictus Deus,

qui contumaciam illorum dejecit, et robur comminuit.

CAP. XXXVIII. — *Amens recipit mentem.* Erat in superius dicta curti Matriniacensi quidam flore juvenilis elatus ætatis, nomine Waldo, qui prurimum sæ non ferens carnis, consuetudinem stupri cum aliqua fecerat muliercula. Hic ab amicis sapius correptus, illa rejecta duxit uxorem. At illa dolens, et ulcisci sese toto affectans animo, investigat qua arte suam possit vindicare injuriam. Unde maleficiis operosam impendens curam, adeo prævaluit ut juvenis mentem alienaret, et in eo funditus suis beneficiis vim rationis exstingueret. Qui mente perditus, a suo domicilio egressus, propria ignorante familia quid agere destinaret, arcu assumpto cum sagittis (huls enim arti vacabat) silvas petiit Calvi-montis, delitescens incubatus aliquot dies in illis. Quibus tandem relictis Floriacum devenit, in vigilia beati Baptistæ Joannis; majoremque ecclesiam petens, coram altari, quod imaginem argenteam Dominicæ recordationis pone habet, constitit, fratribus Domino solemni more hymnos resonantibus. Ubi dum inter candelabra stupidus hac et illac lumina contorquens et calcaneis solum pavimenti atterens persisteret, suspensis fratribus, qui eum noverant, quid agere deliberaret; tandem comperto quod mente excessisset, expulsus est a loco stationis: illius qui sese pernicii gressu promovens, ante aram Dei Genitricis contulit, et inibi totam illam noctem infatigabilis pervigilem ducens, visione salubri, ut ipse pluribus postmodum confessus est, in pristinam sospitatem est restitutus. Videbat namque Dei Genitricem, Patrem Benedictum sanctumque martyrem Maurum coram assistere. De quibus primus sanctus martyr ad Patrem Benedictum aiebat: *Libera hunc famulum tuum.*

CAP. XXXIX. — *Miracula edita Patriciaci.* Contractus vegetatus. Consequens videtur ut etiam aliqua ex his adnotemus, quæ omnipotens Dominus mira operatur per eundem Patrem apud Patriciacum, seu in locis sibi subditis. Neque enim minori miraculorum copia in eodem coruscare dignoscitur loco quam apud Floriacum, ubi corpore quiescit. Unde idem locus in maximo a suis honore habetur vicinis, et multorum frequentia frequentatur populorum, tam in solemnitatibus hujus Patris accurrentium quam pro diversis calamitatibus, si quando afflicti fuerint, supplicantium. Nos vero vix pauca eorum quæ inibi gloriosus Pater gessit attigimus operum, partim illis habitatorum incuria oblivioni traditis, partim priorum negligentia nostrorum, qui cum peritia scribendi calluerint, ea scribere neglexerunt. Igitur rusticus quidam, vocabulo Durandus, servus S. Gradi de Paredo (34), contractionem inferiorum incurerat membrorum, femorum videli-

(34) *Lege S. Grati de Paredo vulgo Paré le Monial, diocesis Eduensis ad Brebincam amnem, in Ligerim paulo infra influentem Quod monasterium*

Lambertus comes Cabilonensis ædificavit, Hugo filius ejus, Antissiodorensis episcopus, Cluniaco subjecit anno undemillesimo, Rotherto rege approbante.

cat, tiliarum et pedum. Qui, quoniam unde victus sui inopiam suppleret debilitatis non haberet membris, fecerat sibi fieri gestatorium locellum, in quo deportatus per fidelium virorum domos, quotidianam stipem pro eorum absolutione facinorum ab ipsis recipere mereretur. Vicinis autem illius et consanguineis assidua egestatis illius sustentatione usquequaque fatigatis, contigit quatenus suis relictis Patriciacum in suo deportaretur grabato, ubi per aliquod temporis spatium, mendicando a sibi impendentibus agapem promeruit. In solemnibus autem die translationis memorati Patris, quæ mense Julio ibidem celebrius recolitur, advenientibus non solum plebeiorum turmis, sed etiam clericorum et nobilium honestis personis, fratribus nocturnas agentibus vigiliis, rogavit se deferri ad monasterium, ejusdem interesse cupiens vigiliis: quod et obtinuit. Porro dum quartum canitur responsorium, inspirante, ut reor, divina clementia, quæ sibi per gloriosi Patris merita misereri decreverat, postulabat obnixè ut transvehendo subderetur capite in qua continebantur reliquæ. Arripientes ergo duo de populo grabatum ejus, in quo gestari solebat, subdlexerunt eum per locum de quo petierat. Translato itaque eo, mox nervis sese extendentibus, laxatis nodis quibus tenebantur astricti, omnium recepit solutionem membrorum, linquente dolore pristino crura illius, suras et reliqua quæ diu obtinuerat membra. Solutus denique omni angustia, cepit omnium Salvatori Deo multas juxta modulum suæ scientiæ persolvere grates, Patremque Benedictum magnis extollere laudibus, per quem salutem promeruerat. Quod cernentes fratres, tam ipsi quam totus ille qui ad festum occurrerat populus, ad simile opus se præparant, in laudibus Omnipotentis diu immorati, qui per merita jam dicti Patris suis beneficia largitur famulis.

CAP. XL. — *Simile. Fornicator punitus. Questura pro egenis.* Alter etiam, Belinus nomine, de familia ejusdem Patris, et ipse unus de ruris cultoribus, nimia membrorum vexatione fatigatus, in lectum decidit. In quo prolixioris recubans spatio temporis, nimia vi agritudinis arctatis venis, meatumque suum sanguine perdente, exsiccati sunt nervi ejus, humorum irrigatione amissa. Qui, quoniam suis operari manibus nequaquam poterat unde sibi victum acquireret, cepit non modicam rerum necessariorum pati penuriam. Quamobrem aptari sibi fecit grabatum ad similitudinem illius instrumenti, quo stercora pecorum de stabulis efferuntur, dum mundantur, quatenus in eo per vicos et rura a suis devectus propinquus, alimoniam a viris susciperet misericordibus. Dum ergo suam, quamvis misere, sustentando vitam, diversa frequentasset loca, tan-

dem Patriciacum advectus est. Ibi quoque velut in aliis, in quibus deguerat, locis, quotidianam mendicans aliquanto tempore consecutus est annonam. Audiens autem Patrem Benedictum, suum etiam carnaliter dominum, multa cæteris præstare sanctorum beneficia, cepit in suis hujusmodi conflictum habere cogitationibus: *Si alienis meus tam magnifice suffragatur dominus ut eos, quamvis remotissimos, ipsum mente supplicii advenientes exposcerint, ab omnigenis curet infirmitatibus, quanto magis meis sospitatem reintegrare debet membris, illius servituti obnoxii; qui cum ejus sim corpore servus, mente etiam sum illi devotissimus?* Hæc et his similia apud se retractans, exorat deferri se ad monasterium, ubi non multis evolutis diebus, secundum fidem propriam, salutem recepit integerrimam, omnibus recuperatis membris. Unde plurimum gaudens, perseverabat in eodem loco, noctibus quiescens in stabulo, quod superest domui hospitem illic præparatæ adventui. Reputans vero licere jam sibi quidquid agere vellet, una noctium, victus sæ concupiscentia cordis, tentante se spiritu nequam, incidit in fornicationem. Quam rem beatus Pater non leviter tulit, vel quia recepta sanitate castimoniam vigorem servare debuit, vel quia in locis sanctis tantum facinus admittere non dubitavit. Ea etenim domus, in qua perpetraverat stuprum, ante januam habetur monasterii. Igitur quoniam turpi prostratus voluptatæ animæ spreverat salutem, quam promeruerat mox perdidit corporis sanitatem. Sed denuo dum doloribus os suum afflictor, corde compunctus, orat Patrem piæ, ut sibi parceret. Pius autem Pater ejus ærumnarum misertus, iterum integram sibi reformavit sospitatem. Ipse autem aliquandiu metu quidem periculi superioris sese continuit, sed quoniam fervens libidine pruritum suæ carnis nequam domare curavit, rursus illicitam incurrit commisionem, uni turpium commistus mulierum, oblitus penitus prioris discriminis. Quapropter probrosum ejus admissum velox consecuta est vindicta, redeunte quam jam bis evaserat, damnosa agritudine. Idem vero ad sibi jam bis expertam recurrentis medicinæ officinam, orabat cum gemitu multo sibi subveniri denuo. Sed Pater Benedictus volens ejus reprimere stoliditatem, nullatenus integræ, ut superius, ipsum restituit incolumitati, sed ex parte sanato, partim debilem esse permisit, ut vel sic carnis afflictor verbere, vigilantius custodiam suæ adhiberet animæ. Permansit itaque de cætero in ea quam posterius promeruit sospitate, bacillis duobus minus valida sufficiens membra, et quia egenus erat, et necessaria sibi procurare non valebat, posuerunt eum fratres unum illorum, quo quotidianam stipem ibidem suscipiunt, pro salute benevolentium ejusdem

Beatæ Mariæ et sancto Joanni Baptistæ primitus sarum fuisse cœnobium legitur in litteris Hugonis episcopi Aduensis apud Perardum in Monumentis Burgundicis, pag. 167, ubi *Vallis aurea* nominatur. At in ejus loci Chartario, cujus copiam mihi fecit

V. Cl. Antonius Herovallius, S. Gratum unum e patronis fuisse constat. Nunc decanatus Cluniaco unitus. Paredi fit mentio in Vita sancti Hugonis abbatis Cluniacensis, in Historia episcoporum Antissiodorens., cap. 49, et apud Glabrum lib. III, cap. 2.

loci. Porro grabatum illius in turri lignea, in qua dependent signa, suspenderit, ubi per longa in monumentum tanti prodigii pependit tempora.

CAP. XLI. — *Muto vox reddita.* Alio quoque tempore quidam juvenis, qui per multum tempus linguæ amiserat officium, permanens mutus Patriciacum advenit, cupiens oris soluto vinculo, linguæ suæ plectrum, amissum resumere officium. Hic una dierum, dum fratres, hora invitante nona, persolverent omnipotenti Domino psalmodium pensum, adfuit inter eos in choro illis psallentibus; a quibus ad aram usque Dei Genitricis perductus, astitit coram. Fundens itaque attentius corde, quoniam nullatenus poterat ore, precum suarum Salvatori Domino vota, precabatur sibi misereri per Patris Benedicti merita, allegans ipsi Domino suam orationem per eundem Patrem, quem exoptabat fieri pro se intercessorem, cujus quam citissime persensit quam fideliter expetierat opem. Denique claustris oris ejus patefactis, attentare cepit ejus lingua per flexus varios recolligere perplexos loquendi modos, et quæ diutissime in dentium sepulcro velut emortua jacuerat, redivivo sermone quæsi pullulantia primum germina, prima verba proferendo personabat. Incertus hic nimirum aliquot momentis exstitit, utrum munere sibi nuperrime attributo liceret frui assiduo, donec ipsa experientia addidit sese perfecte usum loquelæ recepisse. Tripudians autem de tam large in se ostensa Patris Benedicti munificentia, talionem quem valuit gratanter retribuere minime distulit. Quippe corruebat pars maxima testudinis lapidæ ipsius ecclesiæ a parte aquilonali, cujus fundamento, quoniam minus roboris habuerat, penitus eruto, construere firmitus fratres, ut eadem testudo robustiori superposita fundamini firmior foret, instituerunt. In cujus ædificii constructione idem juvenis strenuus sedulus perseveravit operarius, quandiu ad plenum consummaretur. Nam postmodum gratiarum actione Patri Benedicto reddita et a fratribus licentia accepta, repedavit ovans ad propria.

CAP. XLII. — *Cæcæ lux reddita.* Quædam puella, habitum privatione excludente, orbatis utrisque luminibus cæca facta fuerat, et ut est consuetudinis lumine solis hujus privatis vivacioris ingenii lumen mentes eorum clarius irradiare, quæ minus de timore omnipotentis Domini recto, ætatis mediocritate impediende habuerat, cepit esse timorata amplius, et in ipsius amore Domini ferventior, et ut solent corporis gravati debilitate robustiores fore mente. Sollicitior facta ad Domini cultum, frequentabat ecclesiam, petens ejus indefessam clementiam, quatenus ipsius ærunnas relevare dignaretur. Pependens vero sese id nullatenus posse propriis asse-

(32) Duplex est eo nomine castrum seu oppidum in Burgundia. Unum in pago Aisensi, vulgo *Semur en Aussois*, ad Armentionem fluviolum. Alterum haud procul a Ligeri supra Patriciacum, vernacule *Semur en Briannois*, de quo intelligendus videtur hic

A qui precibus, nisi aliquos fidelium ipsius internuntios haberet, qui suam petitionem acceptius præsentarent, circumibat multorum memorias sanctorum, et quos propinquiores ipsi omnipotenti Domino clarioribus fore audierat meritis, advocatos sibi adsciscens, crebrius nominatim suis interpellabat obsecrationibus. Pluribus igitur excursis locis, sed minime quem exoptaverat, miseratione sanctorum quos expetierat, fulgorem oculorum lucrata, adiens Patriciacum, petiit Patrem sanctum, quem auditu cognoverat clarificari assiduitate miraculorum. Cujus exposcens patrociniū, dum in ejus assisteret oratorio, interpellabat ipsum corde devoto quatenus ejus interventu reaccendi mererentur lumina ejus munere divino. Pulsatus ergo Dominus omnipotens B ipsius Patris precibus exaudivit postulationem pauperulæ, accendens ejus pupillas redivivo lumine, expulsisque cæcitatibus umbris, concessit sibi intueri clare fulgorem rutilantis Phœbi. Quæ impensius exhilarata de sibi restitutus obtutibus, haud facile est explanare quanta animi alacritate rerum omnium Conditori laudes lætabunda persolverit. Patri autem Benedicto, per quem tanta promeruerat beneficia, diebus vitæ suæ omnibus exstitit fidelis famula.

CAP. XLIII. — *Mentis inops curatus.* *Vino lotæ reliquiæ.* Quidam nobilium, Gaufridus nomine, præpotens vir, dominus castri quod Sinemurus (32) vocatur, nimia capitis infirmitate oppressus, mentis inops effectus, totam funditus perdidit memoriam. C Unde omnis ejus clientela, quæ in obsequio illius non pauca deserviebat, mente consternata super suo domino, questibus et lamentis, experts consilii, omnem suam impendebat operam. Quique etiam viri illustres, qui seu affinitate, seu amicitia, seu beneficio sibi adjuncti videbantur, super hoc ipsius infortunio valde afflictis, non minima detinebantur cordis angustia. Communi igitur consilio inito, statuerunt debere eum invisere præcipuorum memorias sanctorum, apostoli videlicet Petri in Cluniaco cœnobio, beati Filiberti apud Turnucum (33), et aliorum sanctorum, quorum nomina latissime fulgentibus divulgantur meritis in illa regione. Quod statutum, cum magno apparatu certatim explere D adoriuntur famuli illius. Denique haud contemptibili obsequentium comitatus famulitio, peragravit magnorum loca sanctorum. Qui hoc opus venerandè reservantes Patri, nullatenus voluerunt eum pristina restituere sospitati. Ergo tandem recordati, qui eum ductabant, magnum Patrem magna apud Patriciacum solere operari, illuc gressum dirigunt. Quos adventantes cum suo domino, in domo hospitum suscipiunt fratres, et ut idem Pater inquit (Reg. S. Bened. cap. 53); nam divitum terror ipse

locus.

(33) Turnucum seu Tornutium, *Tournu*, Burgundiæ oppidum ad Ararim, abbatia illustratum, quo delatæ sancti Filiberti reliquiæ, cujus translationis historia superius edita.

sibi exigit honorem. Honorifice per tres sere hebdomadas quibus apud eos mansit, cum suis est habitus. Siquidem toto illo quo cum eis deguit tempore, oratione pro eo directa ad aures omnipotentis Domini, sacrisque pignoribus lotis mero, sibique in potu dato, obtinuit salutem quam expecterat. Qua de re gratias agens omnium Conditori Patrique Benedicto, per quem meruerat sanari, reversus est ovans ad sua, congratulantibus sibi suis omnibus benevolis.

CAP. XLIV.—*Translationis celebritas. Cerei oblatis. Ornamenta flammis intacta.* Translatio Patris ejusdem agebatur, quæ ætatis tempore, per omnem Galliam singulis celebratur annis. Est autem moris eorum, qui de familia Patris progeniem sese ducere gratulantur, quemcumque locum Patriciaco vicinum incolant, ad idem festum occurrere, et lychnos quos coram altari sui accendant domini, ob devotionem afferre. Inter reliquos igitur, quidam eorum, Robertus nomine, incola castri quod Luciacus vocatur, venire festinans, haud spernendæ quantitatis lychnum, sui affectum animi erga eundem Patrem declarans, obtulit. Quem in vigilia solemnitate accendere faciens, rogavit ædituos sacræ basilicæ, quatenus per totum festi diem suus non exstingueretur lychnus, sed, coruscantibus flammis, in sequens perduraret mane. Quod absque difficultate apud eos obtinuit. Ergo accensus cum aliis quampluribus a diversi sexus personis itidem oblatis arsit per totam illam sacram noctem diemque festum, donec solemnitas missæ consummaretur celebratio. Qua expleta, fratres fessa vigilandi et psallendi labore corpora solito copiosius relevaturi, domum refectionis intrarunt. Porro apocrisiarius (34) ipsius sacri loci, sane vir modestus, Iterius nomine, laico cuidam, qui sub eo ipsius basilicæ excubias observare solebat, Dagoberto nomine, inquit: *Mi frater, quoniam cum cæteris pransuris et ego disposui prandere, tu custos pervigil, cave ne aliquam in hoc spatio incurramus negligentiam, investiga ne aliqua malignæ voluntatis persona hanc basilicam sit ingressa, cupiens aliquod nobis inferre detrimentum, custodito ne aliquis ex fulgorantibus lychnis in altari decidens dumna inferat vel modica, et ut certiores simus, circumspiciamus eosdem, qualiter candelabris affixi sunt, lychnos.* His peroratis, quæ proposuerant, peragunt; lychnum autem illum, de quo coepit agere sermo, propter aram gloriosæ Dei Genitricis, quæ in eadem ecclesia primum obtinet locum, statuunt, mucroni arcetius imprimentes candelabri, de ejus confisi crassitudine. Quibus patris, frater supradictus ad prandium accedit cum cæteris refectionis. Qui vero ad custodiam relictus est laicus, in assignatis sibi minus quam debuerat

occupatus, aliter agebat. Lychnus ergo ille quem juxta aram Dei Genitricis positum fore diximus, super eandem concidit aram, ætatis tempore cera emollita; ara autem ipsa, ob diem solemnem cultoribus velis velata erat. Itaque illo toto morarum spatio, quo fratres ad prandendum resederunt, lychnus ille coruscantibus flammis super aram arsit, permanentibus illæsis quibus adoptata fuerat operimentis, vestigiis duntaxat apparentibus cineris. Igitur pransi fratres ecclesiam petunt (35), gratiarum actiones omnipotenti Domino persolventes. Cernentes vero lychnum in altari, accurrunt, opinantes omnia lintea illius igne consumpta. Comperientes autem fore [esse] ea illæsa, gratias referunt omnipotenti Domino, qui tanta eis beneficia dignabatur ostendere per Patris eorum merita.

CAP. XLV.—*Fur in suspendio incolumis servatus.* Quædam anus de supra memorati Patris familia, necessariis omnibus indiga, solum suæ viduitatis et senectutis baculum habebat filium. Hic autem non habens unde matris inopiam sustentaret, cum labore suarum manuum victus et vestitus necessaria ei sibique nequaquam suppeditare valeret, furtis hoc supplere decrevit. Insistens igitur nefario, minima quæque prius subripiens, paulatim ad majora audenda prorupit. Omnia vero quæ furabatur, matri deferens, eam exinde albat, vestiebat, et omnem illius sustentabat egestatem. Dum autem per aliquantum temporis, copulato sibi socio, hoc execrabili vitio illectus foret, multa suis importans damna vicinis, comperientes illi adolescentem ipsum, viduæ illius suæ vicinæ filium, suarum rerum tantam sibi facere imminutionem, quadam die dum solito more furaretur, interceptum cum sodali præsentarunt judicariæ potestati, objicientes quæ commiserant facinora. Convicti ergo adolescentes, adjudicati sunt suspendio perire debere. Enimvero anus illa, quam matrem adolescentis unius fuisse diximus, audiens filium suum duci ad suspendium, anhele cursu festinat ad monasterium, et ingressa, his vocibus Patrem compellat Benedictum: *Domine mi, inquit, Benedicte, quid faciet hæc tua misera ancilla, quæ nullum aliud, ut tu melius nosti, habebam suffragium præter hunc meum natum, qui modo ducitur ad supplicium? Tu scis, domine, quoniam necessitate coactus, furta hæc committebat. Redde, mi domine, mihi filium meum, tibi servum tuum, jam de reliquo correptum, qui meas soletur ærumnas, ne famis inedia dispereat hæc tua ancilla. Ostende tuam solitam pietatem in me pauperula, tangat mea querimonia tua pia viscera.* His et aliis querulosis gemitibus perflusa genas lacrymis, preces fundebat. Flexus ad misericordiam Pater pius miserabili hujus ancillæ questu, exhibuit prodigium

(34) Apocrisiarius in monasteriis erat ædituus basilicæ, ut patet ex hoc loco, aliis Archarius in libro De miraculis S. Mauri abbatis, num. 22, supra.

(35) Ex hoc loco et multis aliis patet moris fuis-

se apud majores nostros ut gratias acturi post cibum ecclesiam adirent, non capitulum. Quod patet ex capitulis S. Galli monachorum, cap. 22, et aliis.

nostris temporibus inauditum. Denique ductus uterque juvenum ad locum hujusmodi supplicio destinatum, furcis appensi sunt. Unus igitur illorum, sodalis videlicet filii viduæ, extemplo vitam finivit. Ipse autem, ab exortu solis usque in tertiam horam suspensus, precibus matris ejus obsistentibus nequaquam mori potuit. Pastores quippe more suo accelerantes videre suspensos, dum ad locum venissent, cernunt alterum vitam finisse, alterum vivere. Obstupescentes itaque in tanto miraculo, celeri cursu indicare tam militibus quam promiscuo vulgo, quæ viderant, festinant. Qui nequaquam verbis eorum creduli, dirigunt qui sibi renuntient, utrum verum, an falsum sit quod audiebant. At illi qui missi fuerant, ad locum suspendii properantes, ita esse uti pastores dixerant cognoscentes, eis qui se miserant referunt. Admirati omnes, mittunt qui adolescentem solvant, et sibi præsentent; rem ab eo omnem plenius rescituri. Cognoscunt ergo viduæ illius lacrymis et precibus, quam ecclesiam concito cursu petiisse perfusam lacrymis viderant, omnipotentem Dominum vitam filio ejus per merita Patris Benedicti, quem devotius exoraverat, reservasse, super hoc facto magnificantes ipsius clementiam Omnipotentis. Denique interrogatus adolescens, professus est se nullam læsionem sensisse per totum suæ suspensionis spatium. Unde conjici datur magis eam per indigentiam quam per malitiam commisisse furtum.

CAP. XLVI. — *Dæmoniacus liberatus.* Gauterius de Capriaco quadam nocte quæ Sabbatum præibat, ad castrum, quod Mons Sancti Vincentii nuncupatur, festinans, exoptabat adfore hominum conventiculo, quod pro mercibus congerendis fieri assolet. Unde tam ipse conventiculi locus quam negotium ibi habitum mercatum vulgo dicitur. Fit vero in eodem loco in sabbato. Itaque, dum in loco Planchia-Guillelmi dicto præterlegeret fluviolum Wldracam (36), qui Patriciacos præterluit agros equo residens, nullumque habens comitem, ingenti primum et emefactus metu, persensit adesse dæmones, et oblitus sibi signum imponere crucis, circumvallatur ab eis, nullo munitus subsidio. Qui, illum eum equo cui insidebat arripientes et per aera vectitantes, ad postremum in gurgitem tentabant demergere. At ille Deo sibi propitio ad memoriam reduxit gloriosi nominis Benedicti Patris, et cum jam prope esset, ut a dæmonibus in amnis illius profunda mergeretur, sancte Benedicte, sancte Benedicte, cum grandi clamore cæpit crebrius iterare. Exterriti igitur dæmones ad nominis hujus invocationem, statim eum linquentes, more sibi consueto evanuerunt. Porro ille virtute hujus nominis sese cernens ereptum, retrogrado calle Patriciacum rediit, nullo modo ausus,

(36) Wldraca seu Wldraga vocatur in Chartario Patriciacensi, vulgo l'Oudrac, qui in Ligerim influit supra Burbonem (ut vocant) Ancium in finibus Eduorum. Patriciaci situm definit Eccardus comes in charta 6 his verbis: *Hic ergo locus in Augusto-*

A quod cœperat iter, ulterius adoriri. Reversus ergo, ob formidinem nimiam quam sibi dæmones incusserant, memoria excessit. A suis vero in crastinum ad monasterium adductus, et ibidem aliquantum remoratus, pro eo omnipotenti Domino fuis precibus, integræ mentis recepit sobrietatem meritis ipsius quem invocaverat Patris.

CAP. XLVII. — *Servus vindicatus.* Hugo, Bidulfus cognomine, unus militum Patriciacum inhabitantium, cum in aliis quampluribus eidem loco adversaretur, cujusdam seditionis in eadem villa inter equites exortæ occasione, una dierum aggressus quemdam rusticum, Guarinum nomine, a loco de Cumbis cognominatum, et ipsum de familia Patris progenitum, nulla justæ querelæ existente causa, tam crudeliter verberavit ut ei brachium contriverit. Rusticus vero idem neminem suarum injuriarum reperiens ultorem, dum non haberet, quem potissimum suæ querelæ advocatum faceret (quippe vir superbus erat, qui eum ceciderat, et nulli reverentiam deferebat), anxius valde, ad sui domini auxilium confugit Benedicti. Ingressus itaque ecclesiam ejusdem patris appropriavit altari, et super eo contritum imponens brachium, hæc verba cum multo gemitu mente profudit contrita: *Sancte, inquit, Benedicte, mi domine, tuum me profiteor servum, et te meum jure dominum. Cernis hoc contritum brachium; tuum erat, et præter te nemo alius in eo dominationem exercere debuerat. Si tu illud confregisses, adversus te nullam haberem quæstionem, quoniam ego tui juris. Sed, mi domine, quare permisisti ut Hugo Bidulfus, cui in nullo obnoxium est, illud contereret? Noveris me ab hac die tuis, vel tibi nullo modo famulari, nisi de ipsius brachio et corpore justam ultionem exegeris.* His et hujusmodi vocibus fratres qui aderant et hæc audiebant, ad lacrymas provocati, pariter flebant, et ejus juncti gemitibus, eadem exposcebant. Quibus peroratis, rusticus ecclesia egressus ægerrime ad suum remeavit habitaculum. Porro Pater sanctus nullatenus querimoniarum illius oblitus, in malignum justissimam exercuit ultionem virum. Brachium enim ipsius ejusdem lateris, cujus et rustici brachium verbere demolitus fuerat, cum toto humero tanta vi ægritudinis pervasum est ut omnino inutile factum, ad nullum penitus necessitatis usum inveniretur idoneum. Quo dolore miser diutissime vexatus, a nullo prorsus medicorum curari valuit; sed augmentata angustia, eodem morbo omnia ipsius membra percurrente, fatigatum diris doloribus spiritum miserabilis miserabiliter effudit.

CAP. XLVIII. — *Contracti duo erecti.* Duo etiam viri, quorum uterque ex agresti hominum genere ducebat natale, damnati membris, annosa nervorum

dunensi pago positus, his ab oriente fluentis, Parrula videlicet et Burbuncia dividitur, deinde a meridie eadem Burbuncia descendente in Istrum fluvium usque ad Sancti Joannis ecclesiam, etc.

contractione eos perdente, diutissime in suis, hoc cogente morbo, resides jacuere grabatis. Horum unus incola villæ; quæ sanctus Bonitus de Vetulavinea dicitur; alter vero ex villa Palingias vocitata exstitisse perhibetur. Qui primordio suæ invaletudinis, amplius justo anilibus credulis fabulis, non paucis diebus, falsis muliercularum carminibus sese decipi pertulerunt, animati falsis spebus. Sed et popularium medicorum insanam experti opem, qui artemisiæ, vervonæ, betarum, seu aliarum quæ passim tellus edere consuevit succis herbarum, seu diversorum animalium adipibus, villi plebeculæ illudere solent, nil omnino profecerunt. Unde animo dimissi, ulterius medelam se adipisci destiterunt sperare, quam magnopere sese expetiisse arbitrabantur. In qua desperatione diu perseverantes, nihil de sua salute cogitabant. Immensa vero omnipotentis Domini clementia, quæ illorum misereri decreverat, immisit cordi eorum, quatenus Patriciaeum deportari se facerent, Patremque Benedictum, ut pro eorum salute intercedere dignaretur, exorarent. Fecerunt autem sic, non quidem eodem tempore, sed diversis temporibus. Igitur dum aliquot diebus in monasterio ejusdem loci precibus insistentes pernoctassent, sospitatem integerrimam receperunt. Lætabundis itaque animis, grates Patri sancto tribuentes, revertuntur ad propria, omnibus propalantes omnipotentis Domini in se ostensa magnaia.

CAP. XLIX.— *Fur punitus in filio. Pœnitens filii sanitatem obtinet.* Quædam possessio dicta Sulmeriacus (37) Patriciacensium subjacet ditioni, quæ ipsis non contemnenda victualium quotannis rerum infert subsidia. Cui nuperrime præfecerant quemdam ex suis fratres, gratia tuitionis loci et arcendorum prædonum, et colligendorum annuatim solitæ representationis fructuum. Huic vocabulum inerat Odo; quo referente, ea quæ scribo, cognovi. Quidam Archembal-

(37) Villa hæc sita erat in pago Matisconensi, Floriano attributa a Winiterio Eccardi comitis nepote, ex chartis 20 et 22 codicis Patriciacensis.

(38) Non pervenit auctor ad annum 1107, quo reliquiarum sancti Patris Benedicti translatio in novam thecam facta est xii Kal. Aprilis, præsentibus

A dus, cognomine Albus, vir potens, non solum in ruricolos prædii illius, verum etiam in contiguos, avitæ dominationis exercebat jus. Cujus uxor dum occasione turpis quæstus vicina peragraret rura, devenit ad supra memoratum cum superbo comitatu locum, uti hujusmodi incedere assolent matronæ. Erat autem autumnale tempus, quando pressis torculari vinis, vinum condi solet in præparatis promptuariis ad servandum in posterum; cujus non modica quantitas tunc temporis ibidem habebatur. Mandat ergo eadem matrona monacho ut sibi et suis acceleratum exhibeat prandium. Qui audiens quæ jubebantur, nimia animi indignatione commotus, ut erat animosus, respondit nequaquam se directum, quatenus substantiam ruris ipsius in convivii mulierum expenderet, sed ut fideliter collectam eis qui se miserari dirigeret, nec consuetudinem imponere loco velle quam non invenisset. Qua responsione contemni sese mulier autumans, furibunda recessit. Imperat ergo Ansegiso Brutnio, qui eorum locorum ab ipsa dominationem acceperat, quatenus quidquid vini sub jure monachorum reperisset, plaustris imponens deveheret, et suo cellario reconderet. Hic præceptis dominæ velociter obaudiens vehiculis vinum imponit, et suis inferre properat apothecis. At nequaquam diu gavisus est. Denique filius ejus admodum parvus, quem unice diligebat, mox ut plaustra fores attigerunt domus, tam validis febribus urgeri cœpit ut pene animam exhalaret. At vir ille nequaquam hæsitans hoc infortunium sibi accidere, eo quod nefandis dominæ jussis obtemperasset, vinum reddidit, et quia stulte egisset recognoscens, pro suo delicto satisfecit, Patremque Benedictum pro pueri salute oravit. Quem pius Pater pœnitentiam ipsius acceptans exaudivit, et puerum in pristinam sanitatem restituit (38).

Ludovico rege, Joanne Aurelianensi, et Humbaldo Antissiodorensi episcopis; Christiano quoque ejus loci monacho, qui rem litteris mandavit, atque factam esse tum electionem Bosonis abbatis eo nomine secundi in locum Simonis, qui paucis ante diebus obierat.

APPENDIX

A Bollandianis fusior addita ex ms. codice Patriciacensi.

1. Tempore Gauzlini gloriosissimi Patris ac Bituricensium archipræsulis, multi nobilium mundialis vitæ nugis abnegatis, in palæstra hujus loci Dei et Domini nostri se dedere ditioni sub proposito sanctæ religionis. Nec minus etiam ab extimis Hispaniæ recessibus, alii a puero in divina observatione enutriti, alii apice pastoralis curæ sublimati, patria rebusque abdicatis, præsentiam petiere hujus principis Dei, magni existimantes, si liceret conspecti-

D bus perfrui cujus erant doctrina et magisterio informati. Videres confluentium agmina undecunque concurrere, et tanquam uno ore proclamare illud nobile vaticinium Isaïæ: *A finibus terræ audivimus laudes, gloriam justi (Isai. xxiv, 16).* Et Psalmistæ: *Etenim benedictionem dabit legislator (Psal. lxxxiii, 8).* Cujus benedictionis ut participium mererentur quidam duo germani, neclare tacti supernæ inspirationis a Barcinona urbe profecti, communis pro-

tectoris nostri sacrosanctum unanimi voto expetiere A tumulum. Quorum unus, nomine Joannes, in monasterio Sanctæ Dei Genitricis, cognomento Rivipollensis (39), a pueritia sacris imbutus litteris, pedum promeruerat curæ pastoralis, scilicet abbatix Sanctæ Cæcilie virginis et martyris, sitæ in cuiusdam vertice montis; alter vero, vocabulo Bernardus, a quibusque nobilium sub tirocinio militiæ sæcularis est instructus, sed, quoad possibile laico, Deo subditus. Qui florentis militiæ abjectis deliciis, quodque mirificum est, tædis nuptialibus spretis, ignesque animi igne superans superuæ contemplationis, cum proprio germano Floriacum usque locum, ut prælibatum est, devenit, ibique habitum sanctæ religionis humiliter quæsit, et reverenter suscepit. Quo pro certo referente cognovimus, quoddam cœnobium haberi in partibus illis, dicatum in honore hujus amici Dei, a memorata urbe iter protrahens unius diei; in quo loco innumera sunt miracula ad laudem Domini nostri Jesu Christi per merita beatissimi Patris nostri Benedicti, ex quibus [pauca hæc] perstringere libuit.

2. Igitur quidam præclaræ indolis adolescens, secus præfatam basilicam iter faciens, gratia orandi cum proprio armigero devertit. Porro pone fores

ecclesiæ equis a foris relictis, dicens : Sancte Benedicte, hos interim tuæ committo custodiæ, se in orationem ante sacrum dedit altare. Dumque crebris singultibus preces fundit attentius, contigit quemdam transitum habere pari quidem itinere, sed dispari operatione. Ergo miser, ubi neminem custodum reperit, vim faciens aurigæ invisibili, animalibus cum armis invasis, cuiusdam fluvioi, cui nomen Lubrigatus, vadum adusque tendit. Sed demens cæcatus perfidiæ suæ tenebris, dum medium conatur nare gurgitis, præceps ruens undis, nulli ultra comparuit. Juvenis vero a templo egrediens, dum huc illucque oculorum vertit aciem, damni haud frustra impatiens, mox ut animadvertit adversarii fraudem, concitus irrupit sibi debitoris basilicam, B talia voce querula proclamans : *Eia, inquit, sanctissime Benedicte, quonam pacto preces te rogantis ad Christum allegabis, qui unius quadrupedis custos esse nequisti? Obtestor non me hinc discessurum, usquequo restituas quod novi amissum tua negligentia. Hæc et his similia dum queritur voce scudla, extemplo revertitur raptoris rapina, et absque ullius regentis solertia loco constitit, quo injuste fuerat ablata. Fit continuo concursus populorum, ingens agitur gaudium, etc.*

(39) Hactenus perstat monasterium Rivipollense ordinis S. Benedicti in Catalonia, cujus loci fuit Enneco abbas imperante Ludovico Augusto, ut constat ex litteris Avæ comitissæ in hæc verba : *Ego Ava comitissa et filii mei, id est Juniofrecus comes, et Wifredus comes, et Ooliba comes, et Miro leviita, simul donatores domum Sanctæ Mariæ situm*

in comitatu Ausona, in locum quem vocant Riopullo, ad prædictum domum, qui est fundatus in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ Virgine, vel ad abbate Ennegone, vel ad monachis, qui ibidem Deo serviunt, etc. Scriptum xii Kal. Julii, anno sexto regnante Ludovico rege filio Caroli.

MIRACULA S. BENEDICTI

EX ANDRÆE MONACHI HISTORIA METRICE A RODULFO TORTARIO EDITA.

(BOLLAND. Acta SS., Mart. die 21, ex ms. reginæ Sueciæ.)

MONITUM

Sequentem Miraculorum librum appellat Boscus « anonymi veteris, auctoris eruditi, monachi Floriacensis; » quem librum sine auctoris nomine in vetustissimo codice membraneo cœnobii Floriacensis invenit : addit tamen ad caput 22 libri II aliquos conjicere Aimoinum esse etiam ejusdem libri auctorem : quod nullo modo potest subsistere, quia num. 22 dicti libri IV refertur expeditio Hierosolymitana comitis Pictaviensium, facta anno 1101, et num. 27 narratur Floriacense incendium anni 1095, cum jam septuaginta aut octoginta annis e vivis excessisset Aimoinus. At libri hujus auctorem se prodit Rodolphus Tortarius Floriacensis monachus in poemate De miraculis S. Benedicti, ubi eadem omnia habet cum hoc præmio :

*Quæ nuper prosa, digero carmine gesta,
Claruerit noster quæ faciendo Pater.*

Reperimus hoc poema aliaque ejus opera varia in codice pervetusto reginæ Sueciæ, numero 1640 signato. Proponebantur libri novem de mirabilibus, aliquot millibus distichorum conscripti de regnis, bellis, triumphis, de exemplis virtutum ac vitorum, de prudenter dictis et factis ac similibus, quorum omnium prologum damus :

*Dum vacat, et curis mens non agitur avaris,
Dum lentis animus fluctibus abstrahitur,*